

SLOVO

ĽUDU HORNEJ ORAVY A SPIŠA RODÁKOM V ČESKOSLOVENSKU A SVETOVEJ VEREJNOSTI

Obyvateľstvo hornej Oravy a Spiša žiada zrušenie rozhodnutia Konferencie veľvyslancov zo dňa 28. júla 1920 v Paríži, ktorým tieto kraje, etnograficky slovenské, zemepisne a hospodársky tvoriace celok so Slovenskom, boli proti svojej vôli a bez plebiscitu pripojené k Poľsku. Na základe dôvodov, v tomto spisku podaných, dožaduje sa pripojenia k Československu, alebo obnovenia plebiscitu, kde by sám ľud rozhodol o svojej štátnej príslušnosti.

1947

VYDAL KOMITÉT UTEČENCOV ZO SPIŠA A ORAVY
V BRATISLAVE

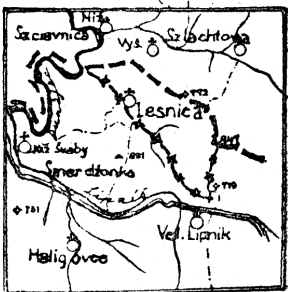
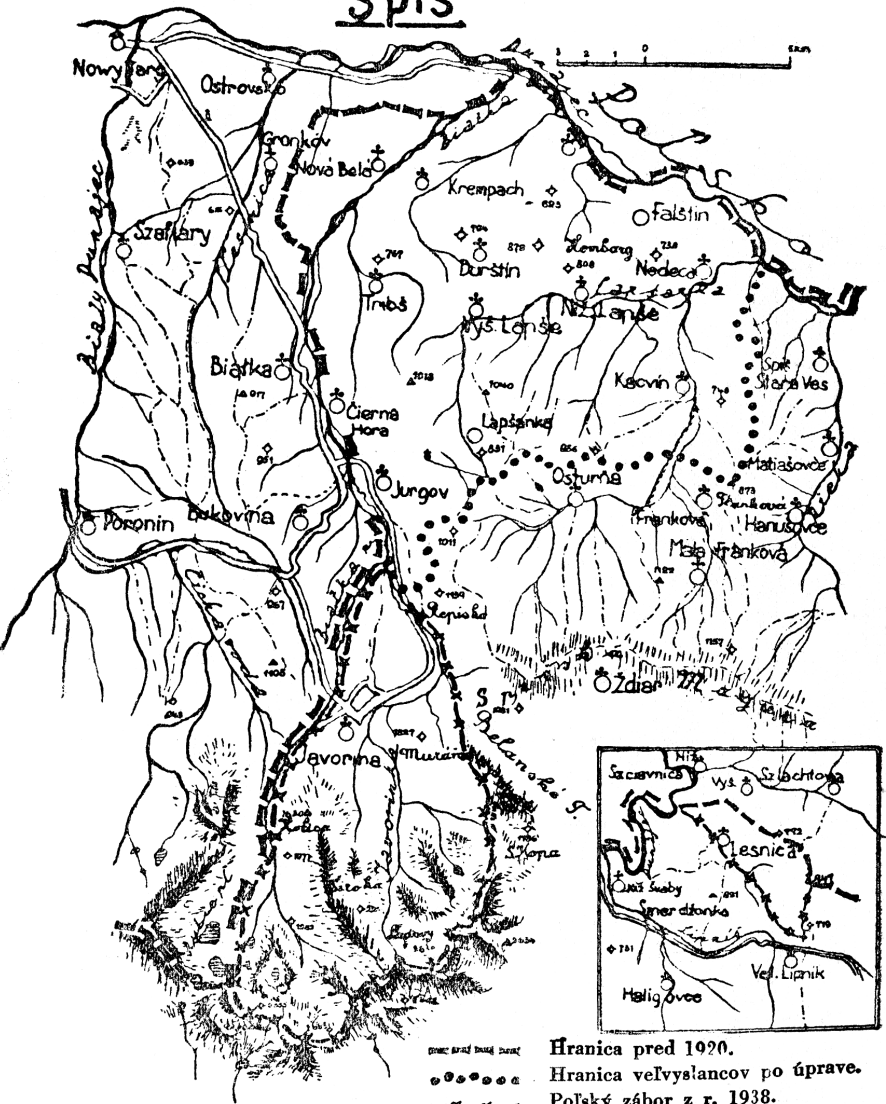
OBSAH

- I. Historické pozadie.
- II. Rozhodnutie Konferencie veľvyslancov.
- III. Položenie obyvateľstva na odtrhnutej časti Spiša a Oravy.
- IV. Novšie územné zisky Poľska po Mníchove, návrat Oravy a Spiša k Slovensku, terajší stav.
- V. Križová cesta ľudu pod záporom poľským.
- VI. Obyvateľstvo severného Spiša a Oravy chce náležať do Československa.
- VII. Americkí Slováci v boji o prinavrátenie Spiša a Oravy.
- VIII. Revízia rozhodnutia z 28. VII. 1920 — plebiscit.

Dvíham ruky — refaz na ne.
Kročím — nohy poviazané.
Pohľadel by — pohľad strežú.
Povedal by — jazyk režú.
Prosit' by chcel — beda, beda,
bičom sa mi odpovedá.
Zaplakal by nad neresťou —
vytierajú slzy päšťou...

Jesenský.

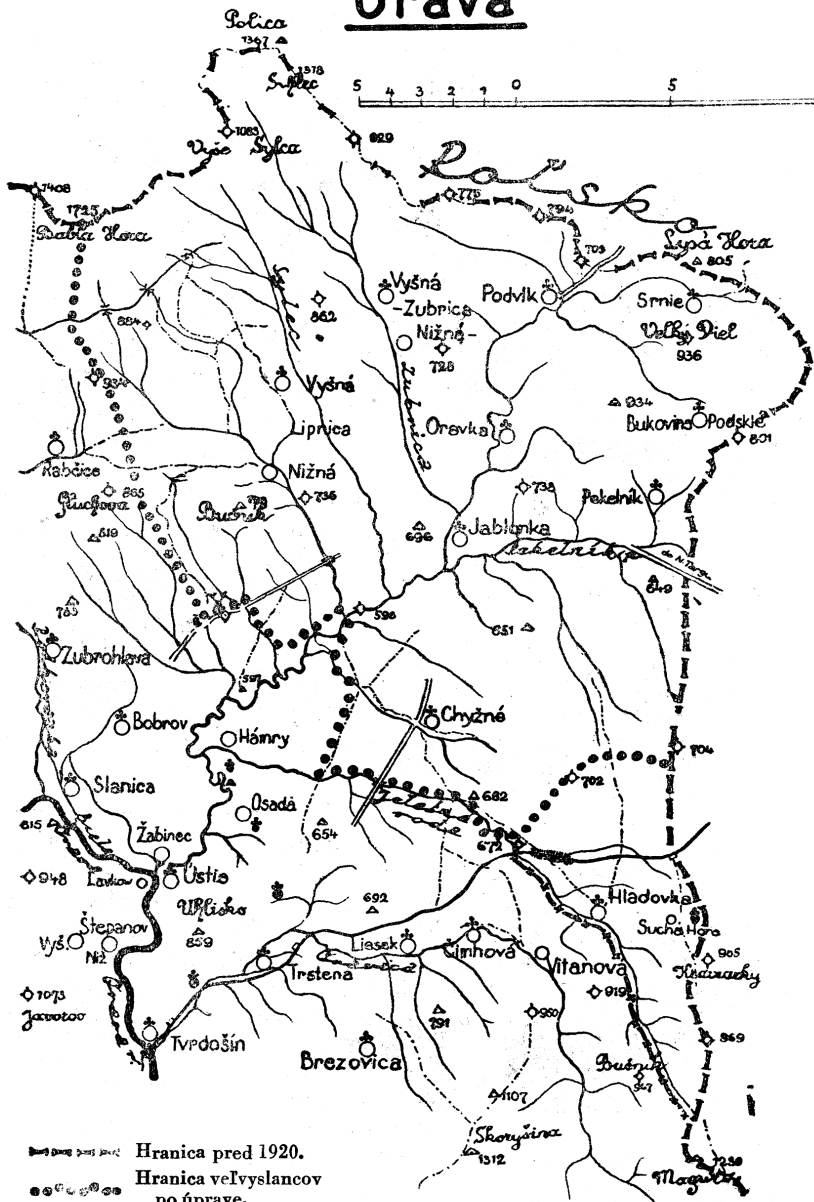
Spis

----- hranica pred 1920.
 ○○○○○ hranica veľvyslancov po úprave.
 -x-x-x- zámor z r. 1938.

Hranica pred 1920.
 Hranica veľvyslancov po úprave.
 Poľský zámor z r. 1938.

Orava

- Hranica pred 1920.
- Hranica veľvyslancov po úprave.
- Poľský zábor z r. 1938.

I. HISTORICKÉ POZADIE

Severný Spiš a Orava, ktoré boli roku 1920 pripojené k Poľsku, od prvopočiatku tvorily integrálnu časť Slovenska, ktoré do roku 1918 tvorilo súčiastku Uhorska.

Obce spišské tvorily pred pridelením do Poľska súčiastku bývalej stolice (župy) Spišskej a politicky náležaly do okresu Spišská Stará Ves; oravské do stolice Oravskej a okresu Trsteniského.

Staré hranice československo-poľské a či uhorsko-rakúske boli prirodzené a vyvinuly sa hneď pri počiatkoch politickej organizácie Uhorska. Dejiny nemajú dať na to, že by táto oblasť kedykoľvek bola náležala do Poľska a či do Rakúska. Vedia však o tom, že najstaršie hraničné medze medzi spomínanými štátmi na niektorom úseku boli od hranice zpred 1920 ďalej na sever na území Poľska a či Rakúska (Halič).

Hranicu rakúsko-uhorskú na Spiši tvorila jednak rieka Dunajec, jednak Biela Voda (Bialka). Poza tú, zemepisne určenú hranicu, leží jedine obec Nová Belá. Toto vysunutie menovanej obce za zemepisné hranice štátu stalo sa asi v XVI. storočí, keď istý poľský zemepán samovoľne posunul hraničnú čiaru s riečky Lesnica na východ v neprospech uhorského vlastníctva. Dokazujú to nielen staré mapy Spiša (Krayova), ale aj obecná kronika obce Novej Belej.

Orava pred rokom 1920 oproti Poľsku mala túto hraničnú čiaru: hraničné Beskydy, ktoré sú súčasne aj rozvodím Čierneho a Baltického mora. Od východu oddeľovali územie Oravy od Poľska tatranské masívy a k nim sa vinúce horské výšiny. Hraničná čiara išla najvyšším bodom na Volovci od kóty 2055 hrebeňom na Hrubý vrch ku kóte 1664 m, potom na Veľkú Furkačku ku kóte 1490 m, odtiaľ na Maguru ku kóte 1630, potom smerom na Witóv ku kóte 869 m, na Kraviarky ku kóte 905, odtiaľ trochu smerom západným na výšinu neďaleko Podczerwoného ku kóte 704, potom smerom na západ k výšine, kóta 801. Odtiaľ bežala pohraničná čiara silne na západ, potom však na Lysú horu ku kóte 805, ktorá patrí

už do komplexu Beskydských hôr a s nej smerom severozápadným, kótami 703, 794, 776, 929, až vyšla na Sihlec ku kóte 1318, potom na Policu, ku kóte 1367 a potom smerom západným a zas na juh ku kóte 1083, až konečne dostala sa na Babiú Horu ku kóte 1725.

Po 28. a či 30. októbri 1918 dostalo sa celé územie, ako súčasť Slovenska, pod administratívu vtedy utvorenej Československej republiky.

V dôsledku tých skutočností aj Najvyššia rada mierovej konferencie, ktorá po prvej svetovej vojne určovala hranice Československej republiky, chcela ponechať Slovensku na severe všade staré pôvodné hranice uhorsko-rakúske zpred 1918.

Tu však Poliáci vystúpili so svojimi nárokmi. V marci 1919 rozdali medzi členmi mierovej konferencie memorandum, v ktorom žiadali niektoré časti z územia Slovenska. Z Oravy žiadali celý okres Trstenský, Námestovský, zo Spiša celý okres Spišská Stará Ves, Kežmarok, Stará Ľubovňa, polovicu okresu Levočského a Popradského, z Trenčianska celý okres Čadca a polovicu Kysucko-novomestského. Poľská vláda dožadovala sa územia v zmienенých okresoch z dôvodov etnografických, zemepisných, hospodárskych a historických.

Pokiaľ ide o poľské dôvody etnografické, to treba vyhlásiť, že sú s hľadiska etnologického neprijateľné. Nielen subjektívne, ale aj objektívne znaky, ktoré javí tento ľud na svojom národnom charaktere, rozhodne svedčia o jeho národnej príslušnosti slovenskej.

Zemepisne a geopoliticky tvoria tieto kraje jednotný celok s územím Slovenska a sú s ním aj hospodársky tak sviazané, že prítomná ich odlúčenosť od Slovenska, privádza ich do hospodárskeho úpadku.

Historické dôvody poľské na získanie týchto krajov tiež nemajú základu. Kraje, na ktoré si robili nárok, nikdy nepodliehaly suverénite poľskej. Len úzky pásik v oblasti Stará Ľubovňa, Gňazdá a Podolínec bol pôvodne územím poľským. Ostatné časti nikdy!

Dôvody etnografické, zemepisné, hospodárske a historické nielenže nepodopierajú poľské expanzívne nároky, naopak presvedčivo dokazujú slovenskosť obyvateľstva Poliakmi požadovaných krajov.

Ako všetky pohraničné oblasti, tak aj pohraničná oblasť slovensko-poľská, resp. uhorsko-rakúska, bola majetkom uhorských panovníkov, ktorej súčiastku tvorily Spiš a Orava. Panovníci darovali ich uhorským pánom, aby ich skolonizovali. Spiš začal sa kolonizovať od XIII., Orava od XV. storočia. Kolonizačný materiál, použitý na ich zaľudnenie, pochádzal z majetkov týchto pánov, ktoré mali v inej oblasti Slovenska. Bol preto etnicky súrodý s ostatným obyvateľstvom Slovenska. Okrem toho osadzovali sa v týchto krajoch aj ubehlíci z rozličných iných krajov, ktorí sa tu chceli zachrániť.

Pohraničná poloha predmetných území, sporadické prenikanie jednotlivcov z oblasti podtatranského poľského územia, z tzv. Podhalia a Sliezska, už či oni prichodili ako samozvaní osadníci, robotníci alebo ako politickí emigranti, kultúrny vplyv poľský za rekatolizácie a spoločný štátny sväzok rakúsko-uhorský, do ktorého od roku 1772 náležalo aj Malopolsko, ovplyvnily síce obyvateľstvo týchto krajov, ale jeho základný etnický slovenský charakter neporušili.

Uvedené skutočnosti dali v minulosti príležitosť etnografom a jazykovedcom, tak s poľskej, ako aj s československej strany, k určitým vedeckým hypotézám a diskusiám o etnickej príslušnosti pohraničného slovenského obyvateľstva na severnom Slovensku, ale vcelku tieto diskusie a vývody nepriniesly takých výsledkov, podľa ktorých by obyvateľov severného pohraničia slovenského bolo treba pokladať za Poliakov, tým viac, že oni vždy priznávali sa k slovenskej národnosti a mali tie isté osudy ako ostatné Slovensko.

Okrem toho slovenskosť zmieneneho obyvateľstva podopierajú aj kultúrne dôvody. Ľud ten od svojho osadenia v týchto krajoch živil sa zo spoločného kultúrneho fondu s ostatnými Slovákmi, prispieval doň a zveľaďoval ho. Najlepší jeho synovia zúčastňovali sa činne kultúrneho, literárneho a politického života s ostatnými svojimi rodákmi slovenskými.

II. ROZHODNUTIE KONFERENCIE VELVYSLANCOV

Velvyslanecká rada, na základe splnomocnenia Najvyššej rady zo dňa 28. júla 1920, hranice medzi Československom a Poľskom určila takto:

V Orave:

Od bodu, ležiaceho asi poldruha kilometra východne od kóty 1725 (Babia Hora) na bývalej hranici medzi Uhorskom a Haličou až k horskému toku Lipnice priamo na západ od kóty 843: čiara, určená na mieste samom a ktorá vedie cez kótu 924; odtiaľ až k bodu, ležiacemu asi 200 m juhovýchodne od stoku Lipnice a potoka, tečúceho do Privarovky; tok Lipnice; odtiaľ k stoku Chyžňianskeho potoka a Čiernej Oravy, čiara, určená na mieste samom, a ktorá vedie cez kóty 758 (asi 1 km západne od Lipnice), 798, 766, 617, blízko cesty Námestovo—Jablonka; odtiaľ juhovýchodne až k bodu, ktorý má sa určiť na Chyžňianskom potoku asi 2 km severozápadne od mostu cez Chyžňiansky potok na ceste z Trstenej do Jablonky; tok Chyžňianskeho potoka proti prúdu; odtiaľ juho-juhozápadne a až k bodu, ktorý sa stanoví na Jelešnej vode, asi $\frac{1}{2}$ km severne od kóty 654; čiara, určená na mieste samom, a ktorá vedie cez kótu 659; odtiaľ juhovýchodne až k bodu na Jelešnej, ležiacemu asi 1 km západne od Hladovky (približne na čiare, spájajúcej kóty 754 a 740); tok Jelešnej proti prúdu; odtiaľ juhovýchodne až k bodu na bývalej hranici medzi Haličou a Uhorskom, ležiacemu asi 1 km severne od kóty 1230 (Magura): čiara, určená na mieste samom a ktorá vedie cez kóty 862; 919 (Bučinka), 955, 967 (Bučník).

Vo Spiši:

Od bodu bývalej hranice medzi Haličou a Uhorskom, ležiaceho na rieke Bielke asi 500 m východne od obce Brzegi, všeobecne smerom východo-severovýchodným až k bodu tejto hranice, ktorý leží v blízkosti kóty 487 na ceste z Czorsztyna do Starej Vsi: čiara, určená na mieste samom a ktorá vedie cez kótu 1011 (Brijovský vrch), 909, 956 (Malorovka), 607 (na rieke Kacvínskej asi 2 km južne od Kacvína), 873 (dva km severovýchodne od Frankovej) a smerom severným cez kóty 751, 540.

Spojené štáty severoamerické, Veľká Británia, Francúzsko, Taliansko a Japonsko, ktoré o pridelení územia rozhodovali, týmto rozhodnutím súčasne vyhlásily, že od toho dňa suverénita Poľska a Československa rozprestiera sa na územie,

ktoré je na jednej alebo na druhej strane od označenej pohraničnej čiary.

Súčasne bola zostavená komisia zo zástupcov Spojencov, Československa a Poľska, ktorá dostala plnú moc navrhovať zmeny konferencii veľvyslancov, ktoré pokladala za odôvodnené, buď v záujme jednotlivcov, buď obcí v blízkosti pohraničnej čiary a vzhľadom na osobitné miestne pomery.

Nové hranice medzi ČSR a Poľskom, keď ich rozhraničovala komisia svojim rozhodnutím z 11. februára 1924 presne určila, oddelily od územia Slovenska v Československu 25 obcí, 584 km² a 24.700 obyvateľov. Sú to obce:

V o S p i š i: Jurgov, Repiská, Čierna Hora, Tribš, Vyšné Lapše, Nižné Lapše, Lapšanka, Nedeca, Kacvín, Fridman s osadou Falštín, Krempachy, Durštín a Nová Belá.

V O r a v e: Chyžné, Jablonka, Nižná Lipnica, Vyšná Lipnica, Nižná Zubrica, Vyšná Zubrica, Harkabúz, Srnie, Bukovina—Podsklie, Pekelník, Podvlk a Orávka.

Nové hranice vyznačené sú na pripojených mapách.

Keďže nová hranica oddelila územie, ktoré bolo aj kultúrnou a hospodárskou súčiastkou územia Slovenska, na umožnenie denného života v pohraničí poskytnuté boli do Poľska prideleným obciam rozličné colné a iné výhody, ktoré sú zaznamenané v tzv. K r a k o v s k o m p r o t o k o l e z o 6. mája 1924. Hoci platnosť Protokolu neprestala, dnes sa nerešpektuje, čo zaviňuje takmer hospodársku katastrofu zainteresovaných obcí.

III. POLOŽENIE OBYVATELSTVA NA ODTRHNUTEJ ČASTI SPIŠA A ORAVY

IV. článok rozhodnutia konferencie veľvyslancov o štátnej príslušnosti severných častí Oravy a Spiša, zabezpečuje ochranu obyvateľstva v celej oblasti, kde mal byť plebiscit, pred represáliami pre rozdielne politické presvedčenie. Znie takto:

„Ani jeden z obyvateľov bývalého Tešínskeho vojvodstva alebo územia Oravy a Spiša nesmie byť znepokojovaný a obťažovaný, či už z príčiny svojho politického správania sa, počnúc dňom 28. júla 1914 až po prevzatie týchto území Poľskom, poľtážne Československom, menovite pre činy, vzťahujúce sa proti právu suverenity, alebo z príčiny úpravy svojej štátnej príslušnosti na základe tohto rozhodnutia.“

Na území Československa v oblasti Tešínskeho kniežatstva poľská menšina dostala všetky politické a kultúrne práva. Mala svoje školstvo, mohla sa politicky organizovať, spolky zakladať a primerane k počtu obyvateľstva aj právo užívania svojej národnej reči poľskej.

Na území Spiša a Oravy, ktoré ostalo v Československu, poľskej menšiny nebolo. Žilo tu len niekoľko poľských jednotlivcov, ktorí nároku na menšinové práva nemali. Na tej časti Spiša a Oravy, ktorá sa dostala pod vládu Poľska, žilo však skoro výlučne slovenské obyvateľstvo.

Tu, proti svojej vôli od materského tela odrezaný slovenský ľud, pod vládou Poliakov, nedostal ani najzákladnejších práv, ale spolonizovali najprv jeho školy, potom aj kostoly, uvedúc ta poľský kostolný spev a modlitby. Zakázané boly všetky slovenské spolky, šírenie slovenských kníh a časopisov aj čisto náboženských, a to pod vysokými trestami. Týmto odlúčením organicky súvisiacich oblastí Spiša a Oravy potrhaly sa staré hospodárske, kultúrne, geopolitické, ba veru aj rodinné spojenia.

Roduverných občanov krajové úradné orgány poľské prenasledovali, hospodársky ničily, ba vyskytly sa aj obeť na životoch. Od poľského štátu dostávali pomoc a opateru len tí, čo zapreli svoju národnosť a hlásili sa za Poliakov.

Na dôkaz, v akom kultúrnom útlaku žilo tamojšie obyvateľstvo, nech slúžia nižšie uvedené dokumenty, vydané politickým úradom poľským v Nowom Targu o zákaze kalendárov a kníh Spolku sv. Vojtecha, slovenských pobožností a kostolného spevu slovenského, ktoré boli poslané Fr. M ó š o v i, jedinému slovenskému kňazovi, ktorý ostal na území severného Spiša po arbitráži roku 1920.

„Starostwo w Nowym-Targu.“

L: 395/pr.

Nowy-Targ dnia 20. XII. 1926.

Do Wielebnego Urzędu parafjalnego rz. kat.

w Krempachach.

Ponieważ ludność tamtejsza posługuje się kalendarzami i innymi broszurami i pismami w języku obcym, co nie jest wskazane, gdyż kalendarze są dla ludności wiejskiej czynnikiem informacyjnym, a nawet dydaktycznym, przeto zwracam się, do Wbnego Urzędu parafjalnego z uprzejmą prośbą, by zechciał na to zwrócić uwagę ludności, wpływając na nią, by sprowadzano kalendarze i broszury wyłącznie polskie i w tym kierunku nie poskąpił Swej propagandy i działalności, która leży w interesie Państwa.

Zdarza się, że ludność otrzymuje kalendarze obce na tej podstawie, że należy do pewnej korporacji, winna zatem nie przyjmować przesyłki z odpowiednią odnotacją a tem samem zmusi firme do zaniechania wysyłki.

Starosta:

(Nečitateľný podpis.)

Nowy Targ, dnia 15. maja 1933.

L. dz. B. II/20/M/33.

Do Wielebnego Ks. Franciszka Mosia, proboszcza

w Nowej Białej.

Ze względu na czysto polski charakter Spiszu, proszę uprzejmie Wielebnego Księdza Proszcza o łaskawe użycie swego osobistego wpływu w tym kierunku, by w Kościołach w N. Białej i Krempachach odbywały się nabożeństwa i śpiewy jedynie w języku polskim.

Język polski bowiem jest językiem urzędowym, którego uczą się dzieci w szkole od małości, a będąc na nabożeństwie w Kościele, nie rozumiałyby śpiewów w innym języku, jak tylko polskim; używanie bowiem polskiego języka, nawet w kościele przez miejscową ludność wyjdzie tylko na jej korzyść, gdyż stykając się ciągle, czy to z władzami czy z urzędami potrzebuje języka polskiego na każdym kroku, a pozatem język polski jest ludności niezbędnym także w wewnętrznych stosunkach rolniczych, handlowych i tp.

Wielebnemu Ks. Proboszczowi jako lojalnemu obywatelowi Państwa Polskiego leży zapewne na sercu dobro Swych parafjan i dlatego proszę usilnie Ks. Proszcza o łaskawą współpracę na tem polu i życzliwe ustosunkowanie się do tej akcji, przez odbywanie nabożeństw i śpiewów w obu wymieniowanych kościołach tylko w języku polskim; w ten sposób złączy się Spisz jeszcze ściślej z Macierzą

Jeżeliby zachodziła potrzeba przysłania do parafji Ks. Proszcza książeczek do nabożeństwa, czy śpiewników, proszę z całym zaufaniem zwrócić się do mnie, a ja natychmiast zajmę się ich dostarczeniem.

Proszę Ks. Proszcza przyjąć odemnie wyrazy szacunku i poważania

M. Korniak.

Další dokument je z Metropolitánskej kúrie v Krakove, v ktorej metropolita žiada výchovu mládeže v poľskom duchu, ukladá vyučovanie náboženstva civilným učiteľom a uvedenie poľského spevu.

CURIA METROPOLITANA
CRACOVENSIS.

Nr. 254/39.

Przewielebny Ks. Franciszek Moś

Nowa Biala.

P. Inspektor Szkolny w Nowym Targu zwrócił się z prośbą o możliwość zorganizowania wspólnych nabożeństw dla dziatwy szkolnej pod opieką nauczycielstwa — bez nakładania na Przew. XX. Proboszczów jakichkolwiek nowych ciężarów. Kuria Księżęca Metropolitalna ustosunkowuje się do tej prośby życzliwie — uważa tego rodzaju nabożeństwa z wielu względów za bardzo pożądane i oczekuje od Przew. Ks. Proboszcza powiadomienia o udzielonej pomocy i ułatwieniu zorganizowania wspólnych nabożeństw dla młodzieży szkolnej. Równocześnie zwraca się uwagę Przew. Ks. Proboszcza, że po 20 latach przynależności do Polski należy pomyśleć poważnie o wychowaniu młodzieży w duchu polskim i nieutrudnianie śpiewu polskich pieśni w kościele przez sztuczną agitację i rozpowszechnianie śpiewników nie polskich.

*Z Księżego Metropolitalnej Kurii
w Krakowie 1. lutego 1939.*

(Nečitateľný podpis.)

Posledný dokument je zas od politického úradu v Nowom Targu, v ktorom Starostwo žiada písať mená a priezviská do matrik poľským pravopisom.

STAROSTA POWIATOWY NOWOTARSKI

A I-4a/O/39.

Wpisy do ksiąg metrykalnych.

Nowy Targ dnia 22. VIII. 1939 r.

Do Urzędu Parafialnego

w Nowej Białej.

(Do rąk Ks. Francziszka Mościa.)

Przy sposobności nadsyłania do Starostwa wykazów ruchu naturalnego ludności, stwierdziłem, że Ks. Administrator dokonuje wpisów do ksiąg stanu cywilnego niezgodnie z obowiązującymi, w tej mierze, przepisami prawnymi. W szczególności stwierdziłem, że w pisowni nazwisk, zresztą o brzmieniu czysto polskim, używa Ks. Administrator, liter nieznanych pisowni polskiej jak: š, č, ž, ř, zwłaszcza, że do tego rodzaju pisowni nie upoważnia nawet pisownia nazwiska ojca dziecka. Podaję przykład: Frankovič Helena, córka ślubna Frankovicsa syna Frankovtsa. Według zasad pisowni polskiej, zatwierdzonej przez Ministerstwo W. R. i O. P. dnia 24 V 1936 nazwisko tego dziecka winno być „Frankowicz”. Zauważam, że tego rodzaju przekraczanie ksiąg stanu cywilnego stanowi występki z art. 287 § 1 Kodeksu Karnego.

W związku z powyższym, celem usunięcia uchybień spowodowanych przez Ks. Administratora przy prowadzeniu ksiąg stanu cywilnego, proszę o dokonanie w własnym zakresie stosownych poprawek w księgach urodzonych, zaślubionych i zmarłych, za okres w którym Ks. Administrator pełnił funkcję urzędnika stanu cywilnego w Urzędzie Parafialnym w Nowej Białej. Przy dokonywaniu poprawek proszę się stawać do zasad pisowni polskiej i ustawy z dnia 31 VII 1924 o języku urzędowania rządowych i samorządowych władz administracyjnych i o języku państwowym (Dz. U. R. P. Nr. 73. poz. 724). W myśl cyt. ustawy językiem państwowym jest język polski, a skoro tłumaczenie nazwisk na język łaciński jest z istoty swej niedopuszczalne, przeto nazwiska należy pisać w języku tylko polskim oczywiście w stosunku do nazwisk o brzmieniu polskim. O dokonaniu właściwych poprawek oczekuję zawiadomienia do dnia 20 X 1939 r., po czym zarządzę przeprowadzenie kontroli.

Starosta:

M. Głut.

IV. NOVŠIE ÚZEMNÉ ZISKY POĽSKA PO MNÍCHOVE, NÁVRAT ORAVY A SPIŠA K SLOVENSKU, TERAJŠÍ STAV

Po mníchovskom diktáte postavili Poliaci oproti Československu nové územné požiadavky. V smysle vynútenej dohody medzi Československom a vládou republiky Poľskej zo dňa 1. októbra 1938 a verbálnej nóty z 1. novembra 1938 Československo muselo odstúpiť Tešínsko

a územia Slovenska:

v o Spiši: obec Lesnicu a Javorinu s rozsiahlym lesným hospodárstvom kniežata Hohenlohého, ktoré len nedávno predtým za ťažké milióny kúpil od neho Československý štát;

v O r a v e: Hladovku a Suchú Horu;

v T r e n č i a n s k e j: časti obcí Čierne, Skalité a Svrčinovec.

Československo odstúpilo vtedy zo Slovenska územie 221 km² 1934 domov a 4280 obyvateľov.

Okrem toho muselo súhlasiť s hraničnými korekciami v prospech Poľska pri Legnave, Cigelke, Udavskom, Babej hore, Bobrove, Veľkom Sulíne a Malom Lipníku z dôvodov hospodárskych a strategických. Na mapkách v tomto spise tieto korekcie nie sú vyznačené.

Istá vec, že táto akcia poľská vyvolala v Československu veľké sklamanie a diskrimináciu.

Z toho zorného uhla treba sa dívať aj na udalosti, ktoré sa staly pri konflikte Poľska s Nemeckom.

1. septembra 1939 Poľsko muselo ustúpiť z územia hornej Oravy, Spiša a Trenčianska, obývaného Slovákami a kraje, získané od Československa v rokoch 1920 a 1938, po zdolaní Poľska, na žiadosť a radosť obyvateľstva, pripojené boli k Slovensku. A kým neprišla do týchto končín vojna a nemecké obsadenie, mal sa k materskému Slovensku prinavrátený ľud dobre a vyvínoval horúčkovitú usilovnosť, aby sa vyliečil z rán, získaných za 19-ročnej poľskej okupácie.

Keď prišiel rok 1940, konsolidácia už natoľko pokročila, že prestala aj protipoľská nálada pomníchovská a ľud Spiša

a Oravy začal s Poliakmi súcitiť a ťažko navštvíveným nemeckou pohromou všestranne pomáhať.

Poliakov pre ich národné povedomie poľské, hoci ich tu žil značný počet, ktorých tu zastihla poľsko-nemecká vojna, nikto neprenasledoval. Naopak, zachádzalo sa s nimi dobre. Mali možnosť uplatniť sa podľa svojich povolaní a boli riadne zásobovaní.

Zazlieva sa, iste právom, slovenským úradom, že niektorých ľudí zo Spiša a Oravy zaistili do Ilavy. Nemalo sa to stať. Ale zakročilo sa proti nim pre ich nelojálnosť k obnovenému slovenskému životu na prinavrátenom Spiši a Orave. Ináč všetkých prípadov bolo 6 a v zaistovacej väzbe zachádzalo sa s nimi dobre. Doznal to sám jeden zo zaistencov, Martin Jablonsky. Citujeme o tom jeho slová:

„Z radosną ulgą trzeba stwierdzić, że nasi więźniowie polityczni nie „zasmakowali” w więzieniu illawskim żadnych okrucieństw niemieckich. ... Gdy kś Jablonski, piśe Machay, przeczytał u mnie kilka opisów z pobytu w Oświęcimiu, oświadczył...: To ja się nawet nie przyznam, że w więzieniu siedział za Polskę. Bo przecież pobyt orawskich Polaków w Illawie, w porównaniu z pobytom innych Polaków w Oświęcimiu, Majdanku, Dachau itd. można by śmiało nazwać urlopem wypoczynkowym... dozorczy jednak nikogo nie uderzyli, ani nie męczyli — (Dziennik Polski z 10. aug. 1945).

Lud na Spiši a Orave bol vždy opravdu demokratického smýšľania. V časoch vojnových našli tu partizáni vždy pomoc a ochranu u obyvateľstva. Ba z radov jeho bolo tu 326 partizánov. Viacerí boli členmi armádneho sboru československého v SSSR, zúčastnili sa v Slovenskom národnom povstaní, chránili prenasledovaných Poliakov a Židov. Národné výbory československé boli tu po obciach už pred Slovenským národným povstaním.

V takom stave našla tieto kraje ČA, ktorú ľud s nadšením vítal a prijímal. Synovia tohoto ľudu vybrali si podiel aj v bojoch za oslobodenie Československa. V bojoch pri Liptovskom Svätom Mikuláši padli z nich 8 hrdinovia.

Po príchode ČA koncom januára 1945 Poliaci začali široko

rozvetvenú akciu, aby severný Spiš a Oravu od slovenského, resp. od československého územia odtrhli a znovu pripojili k Poľsku. Táto ich vôľa zreteľnejšie sa začala ukazovať od počiatku februára 1945. Do jednotlivých obcí prichodili poľskí úradní emísári a milicianti a snažili sa nastoliť poľské národné výbory a poľskú milíciu. Po obciach vyvesovali poľské zástavy a výsostné znaky poľské. Ale ľud s odporom prijímal ich zákroky. Národné výbory československé ostávaly naďalej v činnosti a výsostné znaky Poľska ľud s rozhorčením odstraňoval.

Súčasne aj z Oravy aj zo Spiša začaly chodiť deputácie k československej vláde a žiadaly, aby tieto obce, roku 1920 pridelené do Poľska a roku 1939 prítelené k Slovenskej republike, boly pripojené teraz k Československu. Ľud žiadal, aby jeho vôľa rozhodla, či tieto kraje majú pripadnúť k Poľsku a či k Československu.

Proti opätovným snahám poľských úradov a milície obsadiť tieto kraje ľud sa húževnate bránil a hľadal pomoc u Sovietov. 4. a 5. júla 1945 čl. milícia oravská mala s poľskými miliciantmi formálny boj, ktorý sa skončil jej víťazstvom. Sovietske armádne jednotky, aby mohli zistiť smýšľanie obyvateľstva a jeho národné presvedčenie, vykonaly na celom území sčítanie ľudu, pri ktorom predovšetkým zisťovali u každého občana národnosť. Tento náhly, nikým nepripravovaný a neočakávaný plebiscit, skončil sa pre Poliakov katastrofálne, lebo za Poliakov sa prihlásilo priemerne len 1 % celého obyvateľstva. Toto objektívne zisťovanie národnosti obyvateľstva toho územia, vykonané veliteľstvom IV. ukrajinskej armády, ako nestranné, malo by byť v tej veci rozhodujúce.

Po vykonaní toho súpisu stiahlo sovietske veliteľstvo svoje jednotky na hranice z roku 1918 a územie Spiša a Oravy bolo ponechané správe československých úradov.

Poliaci sa však s týmto stavom neusmierili a opätovne sa snažili prevziať správu na týchto územiach, až napokon, podľa zásady nemeniteľnosti predmníchovských hraníc, poľské vojsko dňa 17. júla 1945 obsadilo znovu tieto kraje a podnes ich drží v svojich rukách.

V. KRÍŽOVÁ CESTA ĽUDU POD ZÁBOROM POLSKÝM

Nechceme robiť zlú krv, ohovárať, ani žalovať a takto sne-svarovať dva príbuzné a sebe veľmi blízke slovanské národy, ale na doplnok povedaného pokladáme za potrebné uviesť z lo-hatého materiálu o prenasledovaní Slovákov v Poľsku niekoľko zistených faktov. Tým stane sa obraz o ich národnom charak-tere a ich doterajšej situácii celistvejším a názornejším.

Utrpenie ľudu začalo sa už v časoch predplebiscitnej agi-tácie roku 1919.

Poliaci s jednej strany peknými rečami sľubovali ľudu ho-tový raj v Poľsku, s druhej strany nezľakli sa ani najhroznej-šieho zločinu vraždy. Netvrdíme a ani tvrdiť nechceme, že by prechmaty, ktoré sa tu staly, boli vykonané z rozkazu alebo s vedomím vlády, alebo jej podriadených orgánov, ale jedno je isté, že ony súvisia s pridelením toho územia k Poľsku.

Po srútení sa R a k ú s k o-u h o r s k e j m o n a r c h i e te-roristické poľské skupiny šírily všade po slovenských dedinách na severnom Spiši a Orave veľký postrach. Obeťou toho teroru stal sa každý, kto sa postavil proti poľským zámerom.

V J u r g o v e na Spiši 15. mája 1920 napadli poľskí teroristi československú žandársku stanicu a zavraždili stráž-majstra Fr. Kabáta.

V tú istú noc prepadli teroristi aj miestnu telefonickú sta-nicu. Hodili tam 3 ručné granáty a niekoľko ráz vystrelili (Oravské noviny 1920 číslo 6, 16).

Podobný teroristický prepád urobili dňa 26. júna 1920 na obec N e d e c u. Tento raz obeťou ich stal sa nedecký richtár J á n S t r o m č e k, ktorý bol známy ako horlivý Slovák.

V tej istej noci navštívili ešte teroristi dom vdovy V o n -kovej. Tam za obeť teroru padol poľský chlapec, ktorý tam slúžil ako pastier.

Keď dňa 28. mája 1921 rozhraničovacia komisia v sektore J u r g o v — J a v o r i n a na mieste ustalovala hraničnú čiaru, ľud demonštratívne osvedčoval sa za Československo. Vôľu ľu-

du tlmočila Elena Tomečkovičová, obyvateľka z obce Tribš. Po tom prejave obyvateľstva poľskej úrady začaly účastníkov prenasledovať. Uväznení boli z Novej Belej: Jakub Findura, Vojtech Lukáš, Valent Kaľata, Alžbeta Kaľatová. Sedeli 29 dní. Z Krempacehu zatvorili niekoľkých nedospelých chlapcov na týždeň. Jozef Tomaškovič, Ján Petrášek a Jozef Griguš sedeli po mesiaci. Z Fridmana zatvorili bratov Prelichovcov a Markovičovcov. Z Tribša občana Vitka, lebo ostatní aj s Jurgovanmi ušli za hranicu.

A prenasledovanie dialo sa aj z iných príčin. Napr. roku 1921 tribškého obyvateľa Viktora Lojka odvliekli poľskí žandári v tuhej zime do Krościenka, lebo našli uňho slovenské a české noviny a obraz prezidenta Masaryka.

Najtypickejšou obeťou slovenskej rodolásky bol Ján Pavlák, 22-ročný mládenec z Jurgova, ktorého strelením do zástupu usmrtili poľskí žandári. Druhá obeť Mária Kráľová bola strelená do prs, ale z poranenia vyviazla.

V súvislosti s týmto prípadom poľskí žandári uväznili vyše 70 občanov, medzi nimi veľmi vážnych, ba aj starcov a ženy. Pri ich vyšetrovaní dopúšťali sa násilia, 60 zo zatvorených z represálie držali vo väznici tri mesiace.

Dňa 18. novembra 1919 v obci Polhora na Orave poľskí vojaci salvou do zástupu zabili šesť osôb a viacerých vážne poranili.

Pravda, časy poľskej okupácie z rokov 1920—1939 akokoľvek kruté, boli len predohrou toho teroru a prenasledovania, ktoré nastalo na tom území po jeho znovuobsadení, po 17. júli 1945.

Podľa doteraz zistených dát od 17. júla 1945 bolo na tomto území Poliakmi zabitých 17 Slovákov, viac ranených, 566 zatvorených, bitím a mučením ťažko týraných 216, medzi nimi aj ženy, starci a deti. Počet tých, ktorí boli kratšie zaistení, vyšetrovaní a bití, ide na tisíce. Niet takmer človeka, ktorý by bol neprešiel menšou-väčšou tortúrou poľskej agresie. Zápisnice, ktoré máme o prenasledovaní Slovákov v Poľsku, zachytávajú len niektoré prípady, lebo všetky zprávy o tom terore sa nedostanú cez hranice na Slovensko a mnohí tamojší obyvatelia

z obavy pred ďalším poľským trýznením radšej zamlčia a nepriznajú sa k ničomu, čo zakúsili. No aj tie dáta a zápisnice, ktoré sú po ruke, sú tak príšerným materiálom poľského teroru, aký v dvadsiatom storočí humanity a demokracie je neslýchaný a sotva má príklad v dejinách spolunažívania dvoch bratských slovanských národov.

Z prípadov, ktoré poznáme, niektorých bili obuškom, pažbami, obuškami a kyjakmi i povrazmi na dereši, surovo kopali, privreli im prsty medzi dvere, posadili na rozpálenú pec a iné. Viacerých uväznených postavili do pivnice po kolená vody na dlhší čas. K mučeniu upotrebovali aj elektrický prúd. Staly sa aj také prípady, že dievčatá pri vyšetovaní vyzliekli zo šiat, ba niektorým vyšetovaným rozkázali vykopať si hrob pod vojenským dozorom.

Tento ľud musí znášať také neslýchané a neľudské trýznenia len preto, že sa smelo hlási k svojej slovenskej národnosti a prejavuje neochvejnú vernosť k Československej republike.

Obyvateľstvo Spiša a Oravy v Poľsku nemá zabezpečení ani majetkovú bezpečnosť. Denne sa opakujú krádeže, lúpeže, a rozličné hmotné poškodzovania, ktoré privádzajú tamojší ľud do najväčšej biedy a úplného hospodárskeho ožobráčenia. Úrady toto všetko nielen mlčky trpia, ale uvaľujú na tamojší ľud neznesiteľné ťarchy v podobe rekvirácií, ťažkých daní a rozličných trestných poplatkov.

Na ilustráciu pomerov uvedieme, že za 1 q zemiakov dostal v r. 1945 slovenský gazda 9 Zl. a za 1 škatuľu zápaliek musel platiť 10 Zl. Poznamenávame, že v cene zemiakov je započítané aj ich odvezenie do Nového Targu. Vyberali aj požiarne poistenie so spätnou platnosťou na 6 rokov. Škoda, ktorú ľud týmito poľským akciami utrpel, ide už na milióny.

Život pre týchto ľudí stáva sa tam priamo neznesiteľným, takže niet divu, že počet ubehlíkov sa zvyšuje. Ich počet činí dnes vyše 6.000 duší. Obyvateľstvo žije dňom i nocou v ustavičnom strachu a hrôze. Skoro ani jedna obec nebola ušetrená pred drancovaním a niektoré boli aj viackrát vyrabované. Rabovačky dokonávajú ozbrojené jednotky vo vojenských uniformách s poľskými výsostnými odznakmi.

Podľa doterajších správ, riadne overených, sobraly tieto jednotky na tom území viac ako 700 kráv, vyše 200 koní, vyše 400 kusov ošípaných, asi 300 oviec, veľké množstvo šatstva, obuvi a potravín. Obyvateľstvo ocitlo sa úplne na mizine. Celkové škody na majetku činia už niekoľko desiatok miliónov Kčs. V svojich právach je slovenské obyvateľstvo Spiša a Oravy hrubo zurávané.

V časoch najnovších vystupujú proti slovenskému obyvateľstvu zmieneného územia ozbrojené ilegálne vojenské skupiny, zvané AK, ktoré pod trestom smrti vypovedávajú Slovákov z ich domovských obcí pre príchynosť k Československu a od obcí i jednotlivcov vymáhajú pod najkrutejšími vyhrážkami veľké peňažné sumy. Uvádzame o tom z mnohých niekoľko dokladov.

Všeobecne možno povedať, že polozenie slovenského obyvateľstva v Poliakmi držanom Spiši a Orave je také zlé, že akékoľvek zhoršenie je už ľudsky nemožné. Rana spôsobená touto krížovou cestou roduverného slovenského ľudu je tak veľká a tak rozjatrená, že ju môže zaceliť len čím skoršie vyriešenie žiadosti toho ľudu o revíziu rozhodnutia veľvyslancov 28. júla 1920 a pripojenie jeho ku Československej republike, alebo vyhlásenie v tých oblastiach plebiscitu, aby ľud sám rozhodoval o svojej štátnej príslušnosti.

Dokumenty o terore Armie Krajowej:

Armia Krajowa I.

Komisja rychloeksekutywna,
č. p. 82.

Pánu

X. Y.

v Jurgove.

Na základe zistenia a dôkazov Poľského partizánskeho oddielu doručuje sa Vám výmer na okamžité opustenie poľského územia. V páde neuposluchnutia tohoto rozkazu, budete potrestaný trestom smrti za spoluprácu so Sloveskom.

Dňa 8. augusta 1946.

Ogień v. r.

Okrúhla pečať: Oddział Partyzancki „Blyskawica“.

Pol'ský orol,

A. K.

(Preklad.)

II.

Armia Krajowa

Komisja szybko wykonawcza.

Nr. p. 71.

Do Pana X Y w Lapszance.

Na podstawie wywiadu i dowodów P. O. P. przedkłada się Panu i Pańskiej żonie wyrok skazujący Pana i żonę na grzywnę na konto Oddziału Partyzanckiego w wysokości 500 dolarów (słownie: pięćset dolarów) za buntownictwo przeciwko Polsce. W razie nie wykonania poleconnych czynności zostanie Pan i Pańska żona pociągnięta do karnej odpowiedzialności, przez komisję szybko wykonawczą. Termin złożenia pieniędzy do dnia 20 sierpnia 1946 roku do godziny 14-tej po południu w Ostrowsku na moście.

Dnia 8 sierpnia 1946.

Ogień v. r.

Okrúhla pečiatka s kolopisom: Oddział Partyzancki — „Błyskawica“. V strede pečiatky je orol s rozpiatými krídlami a korunkou na hlave.

Vedľa pečiatky je tiež orol s rozpiatými krídlami a korunkou na hlave a pod ním sú písmena A. K.

III.

Ostatnie upomienie.

1. X Y.

4. P. J.

2. G. S. Nr. 178.

5. B. J. 170.

3. V. A. 198.

Frydman.

Wyżej wymienieni otrzymali kontrybucję po 30.000 zł. z dnia 17. IX. 1946.

Kontrybucja zostaje zniesiona a wyżej wymienieni dostarczą dnia 15. X. 1946 roku po jednej sztuce bydła na Kiczorze do godz. 14-tej.

W razie nie wykonania rozkazu lub zdrady sąd polowy i konfiskata inwentarza żywego.

Dnia 4. X. 46.

Ogień.

Okrúhla pečiatka s orlom v strede, ktorý má korunku na hlave a kolopisom: Oddział Partyzancki — „Błyskawica“.

Vedľa pečiatky je orol s rozpiatými krídlami a korunkou na hlave a pod ním písmená A. K.

VI. OBYVATELSTVO SEVERNÉHO SPIŠA A ORAVY CHCE NÁLEŽAŤ DO ČESKOSLOVENSKA

Po svojom oslobodení ČA, obyvateľstvo severného Spiša a Oravy prejavilo svoju vôľu náležať do ČSR mnohými prejavmi, memorandami a rezolúciami.

V prvej polovici februára 1945 vydaly spišské obce Vyhlásenie o samourčení. V duchu Atlantickej charty a ustanovení Krymskej konferencie troch spojených mocností: SSSR, USA a Anglicka osvedčily sa, že sa hlásia k slovenskej národnosti a žiadajú, aby mohly trvale ostať vo sväzku ČSR. Toto vyhlásenie podpísalo 95—99% obyvateľstva. Súpisové hárky boli poslané na ministerstvo zahraničných vecí, ktoré ich predložilo na konferencii v Moskve.

*

7. apríla 1945 zástupcovia oravských obcí navštívili s deputáciou prezidenta Dr. E. Beneša, predsedu vlády Dr. Z. Fierlingera, ministra Dr. Vavra Šrobára, Dr. K. Rebru, povereníka pre vnútro, predsedu DS Jána Ursínyho a dožadovali sa pripojenia Spiša a Oravy k ČSR.

*

21. apríla odovzdala delegácia spišských obcí prezidentovi Republiky Dr. E. Benešovi Memorandum, v ktorom obce žiadajú, aby boli rozhodne pričlenené k Československej republike.

*

22. apríla Okresný národný výbor v Trstenej podal prezidentovi Republiky vo veci hornej Oravy Memorandum, v ktorom na základe skutočnosti konštatuje, že 90—95% jej obyvateľstva chce náležať do ČSR a cíti sa Slovákmi. Dosvedčuje to medzi iným aj tá okolnosť, že so zbraňou v ruke povstalo na obnovu svojej nezmeniteľnej vôle.

ONV priložil k memorandu podpisové hárky zo súpisovej akcie, robenej bez vyzvania ONV a petície, datované dňa 19.—22. apríla zo všetkých obcí, v ktorých MNV

bez rozdielu priklincovali, že obyvatelia týchto obcí sú až na 95% Slováci, orientovaní česko-slovensky a žiadajú o pripojenie, či ponechanie v Československej republike. Memorandum odvoláva sa aj na sčítanie z roku 1940, keď z počtu 17.372 duší, prihlásilo sa za Poliakov len 188.

Sme presvedčení, apeluje memorandum v závere na prezidenta, — že za takéhoto stavu vecí ráčite sa celým svojím vplyvom zasadiť spolu s vládou Československej republiky o to, aby toto obyvateľstvo nebolo odtrhnuté od materskej zeme, ale bolo ponechané tam, kde chce samo prináležať.

Pri budúcom usporiadaní sveta na základe demokratickom, ktorý prýšti z moci ľudu, by bolo iste nespravodlivým riešením, keby táto vôľa nebola rešpektovaná a územie toto bolo pririeknuté Poľsku. Sme presvedčení a veríme, že aj pri najvyšších medzinárodných diplomatických fórach sa plní vôľa našich spolubratov a že rozhodnutie dopadne v ich prospech, o čo sa ráčite Vy sám celým Svojím vplyvom zasadiť.

*

12. mája 1945 obyvateľstvo Jurgova a okolia na verejnom shromaždení prijalo Manifest, v ktorom sa osvedčuje za slovenskú národnosť, žiada slovenské školy a v kostoloch slovenské bohoslužby. Manifest účastníci shromaždenia popodpisovali a vyslali s ním delegáciu na kompetentné miesta.

*

20. mája bolo v Jablonke za daždivého počasia manifestačné shromaždenie hornooravského ľudu za pripojenie hornej Oravy a Spiša k Československu.

*

29. mája 1945 delegovaní zástupcovia spišských obcí na shromaždení v Spišskej Starej Vsi rezolúciou ohradili sa proti tomu, aby boli proti svojej vôli odtrhnutí od Československa a pripojení k cudziemu im štátu, — k Poľsku.

Svoje stanovisko sú rozhodnutí brániť všetkými možnými prostriedkami.

„... Sme všetci Slováci, preto rozhodne žiadame, aby naše presvedčenie a naša vôľa bola príslušnými kruhmi — tak čes-

koslovenskými ako aj inými — rešpektovaná v smysle prirodzeného ľudského práva.

Od tohoto požiadavku nie sme ochotní za nijakých okolností a podmienok ustúpiť a sme odhodlaní brániť svoje sväté prirodzené národné práva. Žiadame rezolútne československú vládu, aby toto naše stanovisko a odhodlanie vzala na vedomie a v tomto smysle chápala aj naše oprávnené rozhorčenie a náš ničím nezmeniteľný postoj.

Na dôkaz pravdy a práva pripojujeme svoje podpisy.“

*

10. júna 1945 obce hornej Oravy podaly na Predsedníctvo SNR v Bratislave žiadosť o slovenské školstvo. V nej sa hovorí:

„Dňa 20. mája 1945 odovzdali zástupcovia čsl. vlády zástupcom vlády poľskej územie hornej Oravy, hoci tu žije 98% Slovákov, ktorí všemožne pracujú na tom, aby boli včlenení do ČSR. V roku 1920 boli proti vlastnej vôli pričlenení k Poľsku, nakoľko pripravovaný plebiscit nebol. Územie bolo prítelené k Poľsku, sľúbené mali aspoň slovenské školy a slovenských učiteľov, ale nedostali nič.

Aby sa toto znova neopakovalo, prosíme, aby nám boli pridelení slovenskí učitelia a vyučovalo sa po slovensky, keby sa malo stať, že toto územie by ostalo definitívne pri Poľsku.

Bolo by nám potrebných 64 učiteľov.

Prosíme, aby žiadosť našich občanov bola čím prv vyba-vená, keďže nechceme znova trpieť diktát poľskej nadvlády.

Podpisy predsedov a tajomníkov MNV a pečate.

*

28. júna 1945 Národná rada obyvateľstva obcí hornej Oravy podala na čsl. vládu Memorandum, v ktorom vylíčila osudy Spiša a Oravy po pripojení k Poľsku dňa 28. júla 1920, hoci na konferencii dňa 27. septembra 1919, tiež v Paríži, bolo rozhodnuté, že na týchto územiach bude plebiscit. K plebiscitu však nedošlo, teda samourčenie národov, vôľa ľudu nebola vôbec rešpektovaná. Tak sa stalo, že títo Slováci v počte 27.000 duší žili takmer 20 rokov pri Poľsku, ich národnostné presvedčenie však im nevyrvál nikto, ostali stále

Slovákmi, hoci museli chodiť do poľských škôl, lebo slovenské menšinové školy neboli poľskou vládou povolené.

Prišiel rok 1939. Všetky obce hornej Oravy a Spiša zaslali rezolúcie na menovanú slovenskú vládu. Tejto sa podarilo po rokovaní s vtedajšou nacistickou vládou obce skutočne zpät privteliť k Slovensku. Obyvateľstvo bolo nadšené, že sa znovu vrátili do slovenského lona, hoci bola ešte vojna a nemeckí okupanti všade rozprestierali svoje neprajné siete.

Takmer po šesťročnom utrpení celej Európy sa vojna skončila zničením nemeckého nacizmu. Aj my sme si vydýchli a tešili sa z nového mieru. Na krymskej konferencii na Jalte bolo až do ďalšieho riešenia ustálené, že okrem iného, aj hranice československo-poľské majú byť z roku 1938, ako boli pred Mníchovskou dohodou.

Aby sa zachovaly priateľské styky medzi Československou republikou a Poľskom, odovzdali zástupcovia ČSR zástupcom Poľska toto územie 20. mája 1945, hoci veliteľstvo IV. Ukrajinkej fronty dňa 23. apríla 1945 rozhodlo a podpísalo, že do konečného riešenia má toto územie spravovať československá administratíva. Toto rozhodnutie bolo urobené po tunajších udalostiach, keď národ z 98% slovenského presvedčenia manifestoval za pripojenie k Československej republike. Niektorí posilní jednotlivci sa pokúšali tu založiť poľské miestne milície z nemiestnych občanov. Tunajšia mládež však sa zorganizovala v obci Chyžné, kde dňa 14. apríla 1945 prišlo asi 30 poľských miliciantov, ktorí chceli obsadiť predmníchovské hranice. Nastal boj, ktorý začala poľská milícia, v ktorom naša československá milícia zvíťazila. Dňa 27. apríla 1945 obsadila naša milícia, ktorá sa utvorila v Chyžnom z občanov obcí ostatných, Jablonku a postupne ostatné obce. Ľudia ich vítali ako svojich hrdinov a osloboditeľov. Týždeň na to došlo k rozhodnutiu IV. Ukr. fronty. Spokojnosť občianstva netrvala dlho, lebo podľa nového rozhodnutia pomníchovské hranice znovu obsadilo ruské pohraničné vojsko a 20. mája 1945 už úradne boli hranice odovzdané Poľsku.

Žiadosti tunajšieho ľudu referovali sme už niekoľko ráz československej vláde prostredníctvom Slovenskej národnej ra-

dy, ktorá nás uistila, že vóli ľudu s každej stránky, nakoľko to bude v jej silách, vyhovie a žiadosti toľkých tisícov Slovákov bude nápomocná, hoci aj na mierovej konferencii.

Ruská pohraničná stráž, ktorá je na tomto území, rešpektuje sama našu vôľu a vychádza nášmu občianstvu všemožne v ústrety, hoci sme zatiaľ pripojení k Poľsku.

Nakoľko sa staly viaceré také prípady, že Poliáci nám zavtorili v Novom Targu našich občanov, ba aj priamych príslušníkov ČSR bez akejkoľvek príčiny, nemôže sa nikto odvážiť na cestu do Poľska. Z toho vyplýva, že nás pokladajú za cudzincov, ktorí len v ČSR majú svoj oprávnený, slobodný život.

Sme teda naozaj slovenského presvedčenia a nedopustíme, aby sme zasa boli pod poľskou nadvládou. Keď to ináč nepôjde, žiadame si plebiscit, ak nás aj pri tom pridelia k Poľsku, bude nás to veľmi bolieť, ale aj tak veríme, že sa o nás po každej stránke naša čsl. vláda postará.

Či naši bratia partizáni nebojovali za Československú republiku?

Či nebojovali za jej slobodu?

Či my si ju nezaslúžime?

Či u nás nemajú platiť práva ľudu?

My silne veríme, že naši rodáci nebojovali za Poľsko a že nebudeme opovrhnutí našimi bratmi Slovákmí, že skutočne Slováci k tomu neprivolia, aby slovenské srdcia zasa delila hranica.

Zástupcovia odtrhnutých obcí spišských zo zasadnutia 17. júna, v Spišskej Starej Vsi, poslali predstaviteľom spojených mocností na konferenciu do Postupimi tieto telegramy:

I. Generalissimus I. V. Stalin.

Isполните желание оторванных Slovakov Oravy i Spiša i приoединитe их Czechoslovakii. Verim v spravdivost i to, čto Slovaki Spiša i Oravy budut opjat v Czechoslovakii. Verim v spravdivost i pobedu volji naroda.

Naselenie Gornogo Spiša i Oravy.

II. Mr. Harry Truman.

Mr. Truman please help Czechoslovaks of Orava and Spis to be left in Czechoslovak Republic. We believe in justice and in our re-incorporation to Czechoslovakia. We believe in victory of free will of our people.

Inhabitants of Upper Spis and Orava.

III. Mr. Winston Churchill.

Mr. Churchill please help Czechoslovaks of Orava and Spis to be left in Czechoslovak Republic. We believe in justice and in our re-incorporation to Czechoslovakia. We believe in victory of free will of our people.

Inhabitants of Upper Spis and Orava.

Podobne 5. júla 1945 Národná rada obyvateľstva obcí hornej Oravy podala obširne Memorandum Slovenskej národnej rade v Bratislave a doložila ho súpisom ľudu, ktorý sa osvedčil za ČSR.

V ňom vylíčené sú dejiny spišsko-oravskej otázky od 28. júla 1920, keď predmetné územie dostalo sa proti vôli ľudu do Poľska, až po deň vydania memoranda. Memorandum venuje veľkú pozornosť rozličným prechmatom, ktoré sa staly najmä od februára 1945 so strany poľskej, ako aj osvedčeniam sa ľudu o slovenskej národnosti a prejavom za ČSR. Memorandum medziiným hovorí:

„My, Slováci hornej Oravy nechceme, aby sa opakoval rok 1920 a my proti našej vôli neboli znovu privtelení do poľskej vlasti, s ktorou sme nemali nikdy, ani v tisícročnej minulosti nič spoločného. Chceme však veriť o našom ľude, ktorý 19 rokov upel pod cudzím jarmom, že krivda, ktorá bola spáchaná na ňom, zásluhou niektorých Poliakov a nimi pomýlených bratov, najmä Dr. Ferdinanda Machaja, ktorý má najväčšiu zásluhu na tom, že územie hornej Oravy a Spiša bolo v roku 1920 privtelené k Poľsku, sa iste naprávi, lebo vôľa národa, o ktorej sa teraz hovorí pri každej príležitosti, bude iste a plne rešpektovaná a tak, že sa dostaneme vyhojení zo všetkých rán a nedostatkov, ktorými sme za týchto 19 rokov a po tieto dni

II. Mr. Harry Truman.

Mr. Truman please help Czechoslovaks of Orava and Spis to be left in Czechoslovak Republic. We believe in justice and in our re-incorporation to Czechoslovakia. We believe in victory of free will of our people.

Inhabitants of Upper Spis and Orava.

III. Mr. Winston Churchill.

Mr. Churchill please help Czechoslovaks of Orava and Spis to be left in Czechoslovak Republic. We believe in justice and in our re-incorporation to Czechoslovakia. We believe in victory of free will of our people.

Inhabitants of Upper Spis and Orava.

*

Podobne 5. júla 1945 Národná rada obyvateľstva obcí hornej Oravy podala obširne Memorandum Slovenskej národnej rade v Bratislave a doložila ho súpisom ľudu, ktorý sa osvedčil za ČSR.

V ňom vylíčené sú dejiny spišsko-oravskej otázky od 28. júla 1920, keď predmetné územie dostalo sa proti vôli ľudu do Poľska, až po deň vydania memoranda. Memorandum venuje veľkú pozornosť rozličným prechmatom, ktoré sa staly najmä od februára 1945 so strany poľskej, ako aj osvedčeniam sa ľudu o slovenskej národnosti a prejavom za ČSR. Memorandum medziiným hovorí:

„My, Slováci hornej Oravy nechceme, aby sa opakoval rok 1920 a my proti našej vôli neboli znovu privtelení do poľskej vlasti, s ktorou sme nemali nikdy, ani v tisícročnej minulosti nič spoločného. Chceme však veriť o našom ľude, ktorý 19 rokov upel pod cudzím jarmom, že krivda, ktorá bola spáchaná na ňom, zásluhou niektorých Poliakov a nimi pomýlených bratov, najmä Dr. Ferdinanda Machaja, ktorý má najväčšiu zásluhu na tom, že územie hornej Oravy a Spiša bolo v roku 1920 privtelené k Poľsku, sa iste napraví, lebo vôľa národa, o ktorej sa teraz hovorí pri každej príležitosti, bude iste a plne rešpektovaná a tak, že sa dostaneme vyhojení zo všetkých rán a nedostatkov, ktorými sme za týchto 19 rokov a po tieto dni

trpeli a zatiaľ ešte trpíme, do svojho národného celku, do Československej republiky. Veríme, že na toľké prosby, na toľké manifestácie bude braný zreteľ a požiadavka nášho práva a túžba po spravodlivosti bude splnená.

Keď nebude rozhodnuté o privtlení hornej Oravy a Spiša k ČSR, priamym rokovaním, prosíme, aby o území bolo rozhodnuté plebiscitom, pričom nech zasedajú medzinárodné komisie. Len tak bude možné, aby bolo riešenie na tomto území o vôli ľudu spravodlivé a po práve. Sme rozhodne proti tomu, aby sme boli násilne spojení s Poľskom, nikdy si nepravíme byť občanmi Poľskej republiky, ale scheme byť rozhodne občanmi Československej republiky, na ktorej obranu sme ochotní obetovať naše majetky, naše životy, naše všetko.

*

Dňa 24. augusta 1945 vydal Sväz slovenskej mládeže v Trstenej tlačený Manifest o príslušnosti hornej Oravy a Spiša. Manifest dokazuje slovenskosť obyvateľstva hornej Oravy a Spiša. Jeho reč je slovenská, tzv. nárečie goralské. Zemepisne a hospodársky patria tieto kraje ku Slovensku. V minulosti boli vždy súčiastkou Slovenska a nie Poľska. V ďalšom podáva Manifest vývin udalostí na Orave od 1918 až po vydanie Manifestu. Potom pokračuje takto:

„Horná Orava je krajom čisto slovenským, je súčiastkou slovenskej zeme pod Tatrami, teda patrí ona k materskej zemi Slovenska.

Obyvateľstvo hornej Oravy na 99% hlási sa k slovenskej národnosti, patrí teda do ľona slovenského národa.

Obyvateľstvo hornej Oravy svojím nerovným, ale hrdinským bojom proti poľským votrelcom dokumentárne dalo najavo, kam patrí. A nie je dostatočným dokladom pravého cítěnia tunajšieho ľudu tá skutočnosť, že za tri dni okupácie tohoto územia poľskou regulárnou armádou sa vystaňovalo odtiaľ 1200 slovenských rodín, čítajúcich asi 4000 duší?

Slovenské obyvateľstvo hornej Oravy neváhalo položiť ani svoje životy na oltár našej slovenskej vlasti.

Či nevinne vyliata krv oravských rodákov, krv padlého

Jozefa Zonzela, Ignáca Šuvadua a Šárku nebude musieť volať niekedy na nás do neba o pomstu?

Či títo hrdinovia nás nezaväzujú k tomu, aby sme, až bude potrebné, pokračovali v ich započatom boji?

Či nie je našou národnou a vlasteneckou povinnosťou, dôrazne sa dovolávať spravodlivosti?

Nie, nežiadame len prázdne heslá o poriadku, demokracii a spravodlivosti, ale žiadame, aby sa tieto zvučné heslá stali skutočnosťou. Poukazujeme na vôľu ľudu hornooravského, ktorá práve (tak, ako i prejavená a uskutočnená už vôľa ľudu Podkarpatskej Ukrajiny, musí sa vziať do ohľadu, a ona, len ona musí byť vodítkom a základom riešenia tejto otázky.

*

21. októbra 1945 v Spišskej Starej Vsi bolo manifestáčné zhromaždenie celého spišsko-magurského kraja, na ktorom účastníci vyniesli túto rezolúciu:

Stojíme verne a neochvejne za jednotnou a nedeliteľnou Československou republikou, v ktorej majú svoj domov i Slováci, žijúci v 13 obciach horného Spiša.

Sme za verné a tradičné slovenské priateľstvo so všetkými slovanskými národmi, a to najmä s našimi najbližšími susedmi Poliakmi a s veľkým osloboditeľom Sovietskym sväzom.

Sľubujeme neochvejnú vernosť československej vláde a Slovenskej národnej rade, v ktorej vidíme jedinú predstaviteľku štátnej a verejnej moci, najmä ďakujeme jej prezidentovi Dr. Eduardovi Benešovi za znovuvzkriesenie našej milovanej vlasti, republiky Československej.

Hrdo a oddane hlásime sa k zásadám demokracie a ostatným jej výdobytkom.

Národ, žijúci v tunajších oblastiach, je presvedčený, že bude rešpektovaný výdobytkom demokracie a to vôľa ľudu, a ona sama rozhodne o osude, smýšľaní a konaní slovenského národa na hornom Spiši.

*

3. I. 1946 vybraní reprezentanti odtrhnutých obcí Spiša a Oravy vyniesli Rezolúciu a poslali ju:

1) Pánu prezidentovi ČSR,

- 2) Ústrednej vláde ČSR,
- 3) Sboru povereníkov a SNR,
- 4) Dočasnému národnému zhromaždeniu.

Po vysvetlení podstaty otázky Spiša a Oravy v rezolúcií sa hovorí:

„Protestujeme proti poľským spôsobom, ktoré uplatňuje poľské vojsko a milícia medzi naším slovenským ľudom, najmä proti:

- 1) prenasledovaniu Slovákov, neľudským trýzneniam, žalárovaniam a hrozbám a žiadame o prepustenie väzňov;
- 2) proti popoľšťovaniu slovenských detí v školách, ktoré náš ľud nikdy neuznal, neuznáva a neuzná za svoje;
- 3) proti natískaniu poľštiny slovenskému ľudu v kostoloch;
- 4) proti prenasledovaniu tých Slovákov, ktorí majú svoje deti na štúdiách v ČSR a proti všetkým vyhrážkam im adresovaným poľskými živlami;
- 5) proti hospodárskemu znemožňovaniu života slovenského ľudu tým, že hranice sú prísne uzavreté. V dôsledku toho ľud je životne ohrozený, lebo v Poľsku sa mu nedostáva životných potrieb, ani možnosti statočného zárobku pre neusporiadané hospodárske a bezpečnostné pomery;
- 6) proti ničeniu slovenských kníh, ktoré sú ľudu jedinou terajšou útechou a posilou;
- 7) proti potupovaniu slovenského národa, ku ktorému sa hlási spišský a oravský ľud a nadovšetko si ho cení;
- 8) proti písaniu poľskej tlače, ktorá hanobí slovenský charakter nášho ľudu a dáva mu pečať poľskú, na čo sa ľud s odporom díva;
- 9) proti agitačnej práci kňaza Ferdinanda Machaya a jeho skupiny, lebo náš ľud ich nepochyboval, aby ho zastupovali. Všetky ich prejavy vyhlasujeme za nepravdivé, lebo sa neshodujú so smýšľaním ľudu. Spišský oravský ľud žiada, aby samozvanci zaňho nehovorili a preto odsudzuje každú činnosť, namierenú proti jeho vôli žiť v jednom sväzku so slovenským národom, ku ktorému sa hlási a uznáva za svoj. Je predsa neslýchané, aby k vôli jednému, dvom zblúdilcom celý ľud sa zriekol svojho

slovenského presvedčenia a to tak pospolitý ľud, ako aj študenti a inteligencia toho kraja!

10) Proti všetkým, ktorí si naľahko berú požiadavky nášho ľudu a pokladajú ich za menejcenné.

Vyhlasujeme, že ľud je slovenský, nikdy nezradí svoj slovenský pôvod a smýšľanie, bojoval a trpel za svoje slovenské presvedčenie, nikdy neprejavil poľské ctenie, ani prítulnosť k poľskému národu, nepodľahol 19-ročnému poľskému tlaku, vysťahovalci toho kraja v Amerike sa vždy hlásili za Slovákov, sú vynikajúcimi činiteľmi slovenských spolkov, bojovali a bojujú za pripojenie svojho rodného kraja k vlasti — ČSR.

V dôsledku toho rezolútne žiadame:

- 1) Predstavitel'ov slovenského národa v ČSR, aby urobili potrebné opatrenia na rokovanie s Poliakmi o pripojenie uvedených obcí k ČSR — plebiscitom.
- 2) Tlač a rozhlas ČSR, aby sa postavily na obranu proti krivdám, ktoré sa páchajú na našom ľude v Poľsku.
- 3) Poľské vyslanectvo v Prahe, aby upozornilo kompetentné kruhy, že ľud s poľskou nadvládou nesúhlasí a súhlasiť nebude.
- 4) Poľskú správu, aby pokladala toto územie za dočasne obsadené a aby sa podľa toho ľudsky spravovala.

Toto neznesiteľné stanovisko nášho ľudu takto odôvodňujeme:

- 1) Hospodársky gravituje ľud do Kežmarku, Spišskej Starej Vsi, Trstenej. Tu nachádza pramene výživy a zárobku. Poľsko mu ich nikdy neposkytlo, ani neposkytne. Sľubom neveríme.
- 2) Kultúrne je pripnutý k slovenskej národnej kultúre a ani 19-ročná polonizácia ho nevedela odtrhnúť od jej prameňov.
- 3) Spoločensky patrí do sféry slovenskej, čo sa aj všeobecne cíti a medzi ľuďom prízvukuje.
- 4) Ľud tento je so stránky fyzickej i duševnej na prirodzenej úrovni, teda nie je pre slovenský národ nijako príťažou, ba naopak, zdravou složkou národa a štátu, nakoľko je pracovitý, podnikavý a ľudove-umelecky za-

ložený, o čom svedčí bohaté ľudové umenie výtvarné aj slovesné.

- 5) Rečove patrí do prechodnej slovensko-poľskej oblasti. Ale svoju reč nepokladá za poľštinu.

Ľud poľský národ neuznáva za svoj, lebo vie, že patrí k Slovensku. Naším želaním je priateľské nazívanie, ktoré nastane medzi nami po odstránení nedorozumenia na severných hraniciach Slovenska. No sme svedkami, že poľská tlač a úrady začaly otvorený teroristický boj proti Slovákom na Spiši a Orave. V dôsledku toho vyhlasujeme, že nás v tomto boji nevedú ani osobné, ani prestížné dôvody, ale vôľa ľudu. Vedci a učenci môžu dišputovať, ale život národa je reálny a neriadi sa papierovými teóriami, ale cítením, povedomím a vôľou ľudu.

Táto rezolúcia je podporetá 97—100 % počtom obyvateľstva týchto obcí. Sme ďaleko od násilia, donucovania a nereseriózneho získavania ľudí, — sme za statočnú prácu a bratské dorozumenie. Neuznávame feudálny historizmus, ani totalizmus, ani politicky zahrotenú vedu, ale hrdo sa hlásime k modernému demokratizmu, v ktorom víťazí vôľa spišského a oravského ľudu. On je slovenský, preto jeho miesto je na Slovensku, v ČSR! Za to bojoval v prvej svetovej vojne a kládol životy pri nedávnom jej oslobodení!

*

Dňa 23. januára 1946 v Dočasnóm Národnom shromáždení republiky Československej podali poslanci: Polák, Török, Baláž, Jozef Horváth, Strechaj a Jeleň, ministrom zahraničných vecí interpeláciu o zamedzení prenasledovania Slovákov poľskými bezpečnostnými orgánmi na území hornej Oravy a Spiša, odovzdanom Poľsku, do konečného vyriešenia príslušnosti, tohto znenia:

V roku 1920 bola časť územia hornej Oravy z okresu Trstená a časť územia horného Spiša z okresu Kežmarok a Spišská Stará Ves pririeknutá Radou veľvyslancov v Paríži Poľsku bez toho, aby bola bývala rešpektovaná vôľa tamojšieho obyvateľstva ohľadne národnej a štátnej príslušnosti.

Obyvateľstvo tohoto územia v počte 29.000 duší hlási sa z 99 % k národnosti slovenskej, o čom je pán minister dosta-

točne informovaný. Za celých 19 rokov bolo obyvateľstvo násilne popoľšťované a akýkoľvek prejav slovenskosti bol znemožnený.

V dobe neslobody, za minulých šesť rokov, toto územie bolo spravované bývalou slovenskou vládou. Po oslobodení spomenutého územia ČA, teda ešte pred odovzdaním tohoto územia československou vládou vláde poľskej, pokúsili sa Poliaci toto územie vziať do svojej správy, ale pre živelný odpor obyvateľstva, ktorý vyvrcholil v otvorený boj, museli sa týchto pokusov zrieknuť a správa územia prešla na príslušné, ľudom volené národné výbory.

Dňa 20. mája 1945 boli tieto územia odovzdané Poľsku až do konečného vyriešenia hraníc medzi ČSR a Poľskom, čím boli obnovené predmníchovské hranice.

Asi 3000 obyvateľov spomenutého územia sa ihneď presťahovalo na Slovensko a ďalšie tisícky čakaly na možnosť vysťahovania, avšak pre t. č. nevyriešenú otázku Maďarov nebola im táto možnosť poskytnutá.

Toho času z neznámych príčin používajú Poliaci najväčší teror proti obyvateľstvu, aby umlčali akýkoľvek prejav oddanosti k ČSR. Obyvateľstvo surovo bijú, väznia v pivniciach a po desiatkach odvádzajú do vnútrozemia, kde je neslýchaným spôsobom ďalej týrané. Od začiatku júla 1944, keď Poliaci toto územie obsadili, obyvateľstvo nedostalo žiadon prídel potravín. Naproti tomu mnoho dobytky bolo odtiaľ vyvezené do Poľska.

Pýtame sa:

1. Či sú známe pánu ministrovi zahraničných vecí pomery na hornej Orave a Spiši?
2. Či je ochotný okamžite zakročiť u poľskej vlády, aby teror proti obyvateľstvu, ktoré sa hlási k slovenskej národnosti, prestal a aby všetci uväznení boli prepustení na slobodu?
3. Či je ochotný žiadať, aby do týchto území bola dosadená medzinárodná komisia, ktorá by — do konečného riešenia hraničnej otázky — zamedzila akékoľvek násilie?

V Prahe dňa 23. januára 1946.

Polák, Török, Baláž, Jozef Horváth, Strechaj, Jeleň, Mazúr, Dr. Múdry-Šebík, Kulich, Chudý, Daubner, Vyškovský,

Valo, Dr. Haviar, Dr. Belluš, Dr. Friš, Dr. Štefánik, Dr. Lettrich, Dr. Beharka, Ing. Blažo, Ušiak, Oliva, Kubač.

*

31. januára 1946 poverenci obyvateľstva podali na československú vládu Súrnú žiadosť, v ktorej žiadajú:

- 1) Urobiť všetky potrebné kroky a vyvinúť čo najlepšie úsilie na pripojenie severného Spiša a hornej Oravy k ČSR priateľskou dohodou s poľskou vládou.
- 2) Ak by taká dohoda o pripojení severného Spiša a hornej Oravy k ČSR nebola dosiahnutá, nech si tento ľud sám rozhodne o svojom budúcom osude. Pre ten prípad žiadame o urýchlené uskutočnenie plebiscitu v spomínaných krajoch.
- 3) Kým sa to nestane, žiadame okamžité dosadenie neutrálneho spojeneckého vojska na zabezpečenie osobnej a majetkovej istoty tohoto obyvateľstva.

V ďalšom odôvodňujú Súrnú žiadosť dôkazmi o národnom povedomí a neochvejnej vôli obyvateľstva náležať do Československa a pokračujú:

„Úpenlive a naliehavo prosíme všetkých zodpovedných činiteľov o jeho vyslobodenie a pripojenie k ČSR. Doterajšie prosby a volania o pomoc boli bezvýsledné.

Všetci si musíme byť vedomí tej skutočnosti, že slovenský ľud v severnom Spiši a hornej Orave svojou krvou, strašným utrpením, svojou neochvejnou vernosťou k slovenskému národu a ČSR zabraňuje ďalším expanzívnym aspiráciám poľským. Ak nenastane okamžitá náprava, je odôvodnená obava, že tento ľud vo svojom zúfalom položení siahne k takým sebaobraným prostriedkom, ktoré budú mať nedozierne následky a medzinárodný ohlas.

Veríme pevne, že doterajšie utrpenie tohoto ľudu nebolo daromné. Veríme pevne, že úpenlivé volanie tohoto ľudu o pomoc nájde svoj ohlas u našich vládnych činiteľov a pochopenie u celej čsl. verejnosti. Veríme pevne, že v tejto osudovej chvíli naša vláda použije všetky prostriedky na pripojenie týchto území k ČSR, čím sa vôľa ľudu a jeho spravodlivé požiadavky splnia.

Veríme, že historické hranice na severnom Spiši a hornej Orave, od stáročia rešpektované, budú obnovené a tamjší slovenský ľud sa definitívne vráti k ČSR...".

*

1. februára 1946 pred započatím československo-poľských rokovaní vydali predstavitelia hornej Oravy a Spiša Memorandum členom československej vlády, účastným priamych rokovaní medzi ČSR a Poľskom, v ktorom ich uisťujú o svojom slovensko-národnom povedomí a nevýslovnej túžbe žiť spoločne s ostatnými bratmi v oslobodenej Československej republike.

*

Podobne 6. februára mládež hornej Oravy, organizovaná vo Sväze slovenskej mládeže so sídlom v Trstenej, v čase medzištátnych rokovaní vydala na všetkých vládných činiteľov československých politické strany, noviny, spolky a na všetkých občanov ČSR Apeľ, aby sa pričínali o prinavrátanie Spiša a Oravy.

*

7. marca 1946 prehovoril o expozé ministra zahraničných vecí Jána Masaryka za stranu DS v pléne DNS Dr. Michal Múdry-Šebík. O Spiši a Orave hovoril toto:

Za nevyriešenú otázku medzi Poľskom a ČSR považujem otázku časti hornej Oravy a horného Spiša. I tieto územia patrily v celej histórii územia Slovenska. V roku 1920 boli tieto územia usnesením konferencie veľvyslancov v Paríži pririeknuté Poľsku bez toho, aby bola bývala rešpektovaná vôľa tamjšieho obyvateľstva ohľadne národnej a štátnej príslušnosti. Sľúbený plebiscit nebol prevedený, čím bola spáchaná neslýchaná krivda na tamjšom obyvateľstve. V počte 29.000 ľudí hlási sa 99% k národnosti slovenskej a chce našu štátnu príslušnosť. Československé obyvateľstvo bolo za celých 19 rokov násilne popoľšťované a akýkoľvek prejav slovenskosti bol úplne znemožnený. Nebolo mu priznané právo menšiny, ako priznala prvá ČSR obyvateľstvu poľskej národnosti na Tešínsku, a slovenské deti boli nútené navštevovať poľské školy.

Po oslobodení týchto území ČA pokúsili sa Poliaci vziať

ich do svojej správy, ale narazili na živelný odpor obyvateľstva, ktorý vyvrcholil v otvorený boj. Obyvateľstvo zvolilo si národné výbory a na udržanie poriadku vlastnú milíciu. V tej dobe neznásilňované malo možnosť prejaviť svoju vôľu národnej a štátnej príslušnosti.

Aj z iných strán dochádzajú takéto hlasy: tak napr. Slováci v USA, menovite tí, ktorí pochádzajú z týchto sporných obcí a ktorí zanechali tam svojich príbuzných, utvorili komitety cestou ktorých apelujú na SNR a na čs. kompetentné úrady, prihovárajú sa za pripojenie týchto obcí do ČSR. Aj tu stojí naše ministerstvo zahraničia pred úlohou, ktorá spadá do rámca rokovaní československo-poľských. Myslím, že by malo byť vzájomnou zásadou vytvárať medzi Poľskom a ČSR politiku priateľského ovzdušia a dobrého susedstva a že by teda aj poľskí činitelia mali ísť tejto požiadavke s pochopením v ústrety. Pána ministra zahraničných vecí v tejto súvislosti žiadame, aby dôkladne sledoval, ako sa so Slováckmi v dotyčných obciach zaobchádza a aby ak nájde v tomto smere nedostatky, urobil nápravu.

*

Sväz slovenskej mládeže na celoslovenskom pracovno-manifestečnom sjazde v dňoch 28.—31. III. 1946 v Baťovanoch, usniesol sa na rezolúcii vo veci Spiša a Oravy, v ktorej sa medzi iným hovorí:

žiadame znovuustanovenie historických hraníc na hornej Orave a severnom Spiši z roku 1918

a spät pripojenie slovenských krajov hornej Oravy a severného Spiša k Československej republike.

Rozhodne stavíme sa proti:

riešeniu, pri ktorom by bola zas porušená integrita nášho územia na inom úseku našich severných hraníc, proti

násilnému presťahovaniu slovenského obyvateľstva z týchto slovenských krajov.

Žiadame:

zaistiť až do konečného rozhodnutia ihneď menšinové práva Slovákom na hornej Orave a severnom Spiši,

pre týchto Slovákov slovenské školy, slovenských učiteľov a slovenských kňazov.

*

28. apríla 1946 splnomocnení predstavitelia spišských a oravských obcí predložili Dr. Vladimírovi Clementisovi, štátnemu tajomníkovi Ministerstva zahraničných vecí, z príležitosti jeho návštevy v Kežmarku najpálčivejšie žiadosti:

- 1) Aby poľská vláda prepustila všetkých väzňov z tohoto územia, ktorí sú týraní len za svoje slovenské presvedčenie;
- 2) aby do konečného vyriešenia hraníc bol slovenský ľud v Poľsku uznaný za národnú menšinu s takými právami, aké požíva poľská menšina v ČSR (školsťvo, tlač, spolky, zásobovanie, právna ochrana);
- 3) aby bol obojstranne naďalej uznávaný „Krakovský protokol“ zo dňa 6. V. 1924 o malom pohraničnom styku medzi ČSR a Poľskom, lebo právne podmienky protokolu sú podnes nezmenené. Táto otázka je naliehavá pre obce Jurgov, Repisko a Čiernu Horu, ktoré sú hospodársky celkom závislé od Javoriny (pašienky, zárobok na živobytie, drevo). Okrem toho vlastní občania majetky v katastri obce Slovenská Ves a Kežmarok (30—40 km od hranice);
- 4) aby ani čsl. ani poľské orgány nerobily študentstvu tohto územia, ktoré študuje na Slovensku, nijaké ťažkosti pri prechode hraníc, ani pri návštevách rodičov a aby tomuto žiactvu byly poskytnuté vpýomocné štipendiá, lebo rodičia sú v Poľsku hospodársky celkom vyčerpaní a bez možnosti zárobku.
- 5) Napokon vrúcny m priáním je, aby poľská vláda zamedzila teroristický, duchovný i hospodársky útlak obyvateľstva pod titulom národného prenasledovania slovenskej menšiny a dovolila našim ľuďom v týchto krajoch žiť svojským národným životom.

*

3. júna 1946 utečenciz hornej Oravy vydali rezolúciu, v ktorej žiadajú:

- 1) aby na hornej Orave byly znovuustanovené historické hranice z roku 1918;
- 2) aby rodné háje a grúne byly vrátené a pripojené k našej matke — Československej republike;
- 3) aby ich otcom, matkám, sestram, bratom a deťom bola vrátená tá túžobne očakávaná sloboda — sloboda, ktorá je milšia nad všetko ostatné na svete, aby už raz prestal plač a nárek na tej bôľnej hornej Orave;
- 4) aby už raz konečne prestali trpieť naši bratia v Poľsku, aby ani jedna piad' slovenskej zeme nebola daná Poľsku a tým sme priamo proti výmene obyvateľstva na tomto slovenskom kraji.

Ich rodná kolíska je čisto slovenská zem a preto horná Orava a severný Spiš musí patriť slovenskému národu, musí patriť k svojej matke Československej republike!

*

Dňa 11. júla 1946 podali poslanci Dr. Linczényi a Baláz minisetrovi zahraničných vecí vo veci Poliakmi obsadeného územia severného Spiša a hornej Oravy **I n t e r p e l á c i u** tohto znenia:

Obyvateľstvo severného Spiša a hornej Oravy, ktoré teraz trpí pod poľskou nadvládou, historicky i etnograficky na 90% patrí do lona slovenského národa. Dokazujú to nielen štatistiky o sčítaní ľudu, ale najmä objektívne zistenie, prevedené oslobodzovacou Červenou armádou na tomto území roku 1945. Takéto svoje slovenské národné presvedčenie a vôľu žiť v ČSR dokázal aj skutkami. 326 jeho synov sa aktívne zúčastnilo ako partizáni na Slovenskom národnom povstaní. Hromadne sa hlásili do čs. armády, ba ešte aj dnes mnohí svedomite si konajú svoju vojenskú službu v jej radoch. Na obránenie naprimitívnejších národných práv a svojho územia postavilo sa toto obyvateľstvo so zbraňou v ruke proti poľskému okupačnému vojsku.

Od obsadenia územia poľským vojskom a milíciou 17. júla 1945 týchto 25 proti svojej vôli od materského tela odtrhnutých obcí nepozná ani osobnej ani majetkovej bezpečnosti.

Že neslýchané, priam neľudské trýznenie obyvateľstva je

skutočnosťou, toho dôkazom je zápisnične zistených 14 zavraždených, 216 ťažko zbytvých, 566 väznených ľudí a 5.662 utečencov. A to všetko len preto, že tento jednoduchý, rázovitý a neochvejný ľud smelo sa hlási k svojej národnosti a prejavuje vernosť k ČSR.

Keďže doterajšie prosby a volania o pomoc u vládnych činiteľov boli bezvýsledné, ba i v záujme zlepšenia pomeru československo-poľského, menom 30.000 Slovákov Spiša a hornej Oravy, pýtame sa p. ministra zahraničných vecí:

1. Či sú mu známe neznesiteľné pomery, v ktorých žije slovenský ľud Spiša a hornej Oravy?
2. Či vie, že do konca júla t. r. príde do Prahy delegácia amerických Slovákov, ktorá za pomoci našej vlády chce na medzinárodnom fóre žiadať spravodlivé riešenie tohoto akútneho problému?
3. Čo mieni p. minister podniknúť, aby Slováci Spiša a hornej Oravy prestali žiť pod nátlakom a vrátili sa tam, kam patria, do Československej republiky?

Dr. Linczényi, Baláž, Zavacký, Levkovič, Viboch, Dr. Vagašský, Cvinček, Dr. Špánik, Ing. Styk, Kulichová-Sutorisová, Dr. Šebo, Dr. Kempný, Dr. Josko, Daxner, Rožnay, Blaško, Dr. Böhm, Hušek, Mjartan, Dr. Franek, Dr. Bugár, Horváth, Dr. Štefánik, Frlička, Šabršula.

*

Podobne dňa 16. júla 1946 podali členovia SNR Dr. Linczényi, Devečka, Topoli a spol. v tej veci Predsedníctvu SNR interpeláciu toho istého obsahu.

*

Manifest o príslušnosti hornej Oravy a Spiša k Slovensku, vydaný Sväzom slov. mládeže v Trstenej vyvolal po celom Slovensku pozoruhodnú ozvenu. Odbočky Sväzu mládeže učinily ho predmetom osobitných schôdzok, z ktorých vychodily nové rezolúcie a prejavy za prinavrátenie týchto krajov k Slovensku.

Prvá ozvala sa Skalica prípisom č. 60/1945 z 10. decembra 1945: „Tak ako Vy, tak i my veríme, že spravodlivosť zvíťazí. Budeme Vás podporovať“.

Z okresného zasadnutia SSM v Dobšinej, dňa 22. ja-

nuára 1946 vy niesli rezolúciu, v ktorej mládež oblasti východného Gemera žiada, aby krivda z roku 1920 bola spravodlivo napravená. Stoja za manifestom v celom jeho rozsahu a rezolútne sa k nemu pripojujú (č. 43/46-1a).

Okresný Sväz slovenskej mládeže v Hlohovci svoje pripojenie sa oznámil prípisom č. 25/46 zo dňa 23. januára 1946.

Miestna organizácia SSM v Jaklovciach vydala rezolúciu vo veci Spiša a Oravy pod číslom 18/1946 zo dňa 24. januára 1946.

Miestna organizácia SSM v Rolovej Hute pod číslom 5-s-46 zo dňa 21. januára 1946.

26. januára 1946 pod číslom 14/1946 pripojila sa k manifestu o slovenskosti Spiša a Oravy miestna organizácia SSM v Trebišove. 26. januára 1946 pod č. 10/1946 Sväz slovenskej mládeže vo Švedlári, 27. januára pod číslom 16/1946 SSM v Smolníku, toho istého dňa pod číslom 10/1946 miestna organizácia SSM v Helcmanovciach, pod číslom 12/46 Sdruženie slovenskej mládeže v Trnave a pod č. 26/46 Okresný sekretariát v Lučenci.

28. januára 1946 pod číslom 7/1946 vyslovil sa v tomto duchu Sväz slovenskej mládeže vo Veľkej Bytči, odbočka SSM v Krompachoch a v Želiezovciach.

Dňa 29. januára 1946 pod číslom 41-ok-1946 Okresný sekretariát SSM v Košiciach, 30. januára pod číslom 15/1946 Okresná organizácia SSM v Bardejove a pod číslom 81/1946-A Okresný sekretariát SSM v Prievidzi.

Dňa 31. januára za príslušnosť hornej Oravy a Spiša vy niesol rezolúciu Okresný sekretariát SSM v Modrom Kameni a 3. februára pod číslom 9/1946 SSM v Hnúšti.

Sjazd delegátov SSM okresu Liptovský Svätý Mikuláš dňa 10. III. 1946 rezolučne vyhlásil: „Spoločne s mládežou Oravy a Spiša, nevzdávame sa severných okrajových území a spoločne manifestujeme s celým slovenským národom za ich ponechanie v rámci ČSR.“

*

Za zpät pripojenie hornej Oravy a severného Spiša osobitnou rezolúciou sa vyslovil Okresný národný výbor vo Vranove. Rezolúcia bola jednomyselná a vydaná bola 27. mája.

*

Živena, spolok slovenských žien odbočka v Piešťanoch, v rezolúcii, vydanej dňa 29. mája 1946, žiada, aby kraje hornej Oravy a Spiša boli znovu pripojené k telu slovenského národa, lebo dobrý a skromný oravský a spišský ľud si zaslúži pri svojej tvrdej borbe o každodenné žitie, aby žil slobodne tak v ohľade národnostnom, ako aj náboženskom.

*

Okresná správna komisia v Starej Ďale vydala protestné usnesenie proti tomu, aby horná Orava a Spiš boli zabraté Slovensku a pripojené k Poľsku, nakoľko tieto časti Slovenska sú obývané Slovákmi v počte viac ako 30.000 a protestujú aj proti ich presídleniu do iných končín Slovenska. Usnesenie bolo vydané 7. júna a opatrené je číslom 80.

*

Sväz slovenských žien, odbočka v Lučenci vynesla za opäť pripojenie rezolúciu dňa 12. júna 1946.

*

Občianstvo mesta Brezna n/Hronom, všetky jeho kultúrne spolky a korporácie, zástupcovia škôl a okresný a miestny národný výbor vynesli rezolúciu, v ktorej sa hovorí, že prirodzená hranica medzi Slovenskom a Poľskom bola roku 1920 narušená tým, že horná Orava a severný Spiš boli od Slovenska bezdôvodne odtrhnuté. Žiada Ministerstvo zahraničných vecí, aby toto územie, odtrhnuté od tela národa r. 1920, bolo zpät pripojené k Československej republike. Nekompromisné riešenie tejto otázky, ktorá je otázkou cti celého slovenského národa. Žiada tiež zaistenie, až do konečného rozhodnutia, menšinové práva pre toto obyvateľstvo. Rezolúciu podpísali a pečatami opatrili:

Slobodné mesto Brezno n/Hronom, starosta, Miestny odbor Matice slovenskej, Telocvičná jednota „Sokol“, Okresná starostlivosť o mládež, Štátna meštianska škola dievč., Okresná

úradovňa SČK, Sekretariát Sväzu slovenskej mládeže, Štátna ľudová škola, Štátna meštianska škola chlapč. a Štátne odborné a učňovské školy.

*

Dalšie rezolúcie vynesly: Miestny odbor Živeny v Lučenci dňa 4. júla 1946, Živena, sväz slovenských žien v Považskej Bystrici dňa 6. júla 1946, 13. júna Sväz slovenských žien v Pliešovciach. Dňa 25. septembra 1946 Rada Okresného národného výboru v Michalovciach, svojím usnesením číslo 225/1946, žiada zrušenie rozhodnutia Konferencie veľvyslancov v Paríži zo dňa 28. júla 1920 a územie pripojiť neodkladne k Československej republike, nakoľko ono po krvi a tele patrí k nej. Kým sa to stane, žiada pre obyvateľstvo Spiša a Oravy úplné menšinové práva.

*

Všetky Miestne národné výbory okresu Spišská Stará Ves podaly v auguste 1946 rezolúciu, v ktorej žiadajú:

„Dať spišskému a oravskému ľudu možnosť prejaviť svoje národné cítenie voľným a slobodným hlasovaním — plebiscitom — pred celou svetovou verejnosťou, za dozoru a kontroly neutrálnych spojeneckých vojsk.

Ako sa právom český národ dožaduje vrátenia Kladska, Ratiborska a Hlučinska, tak slovenský národ musí vynaložiť všetky svoje sily na vrátenie Spiša a Oravy Slovensku.

Zásadne sa staviame proti akcii presťahovania, resp. presídlenia severospišského a oravského ľudu, lebo tento ľud kompaktne súvisí so Slovenskom pozdĺž hraničnej čiary. Netvorí národnostné ostrovy v Poľskom vnútrozemí, preto sa tento problém dá vyriešiť priamym pripojením obývaného územia k ČSR.

Kým sa však tento pohraničný problém vyrieši, žiadame kompetentné úrady ČSR, aby sa postaraly o uskutočnenie týchto žiadostí:

- 1) Aby Poliaci okamžite prepustili všetkých väzňov-Slovákov, ktorých väznia a týrajú len za slovenské presvedčenie a ich vôľu patriť k ČSR;

- 2) aby obyvateľstvo Spiša a Oravy bolo do vyriešenia tejto otázky poľskou vládou za slovenskú národnú menšinu so všetkými menšinovými právami ako Poliaci v ČSR;
- 3) aby slovenské obyvateľstvo nebolo vylúčené zo zásobovania tak, ako nie sú Poliaci vylúčení v ČSR;
- 4) aby obyvateľstvu toho kraja bol umožnený bez prekážok malý pohraničný styk podľa Krakovského protokolu zo dňa 6. V. 1924, lebo bez tohoto je obyvateľstvo hospodársky celkom znemožnené;
- 5) aby Slováci, ktorí pre verejné prejavenie svojho slovenského povedomia nemôžu sa ďalej v Poľsku zdržovať, — najmä účastníci Národného povstania, partizáni a demobilizovaní vojaci čsl. armády, dostali urýchlene prídely pôdy po Nemcoch;
- 6) aby slovenské študentstvo týchto krajov dostalo štipendiá na zavŕšenie štúdií;
- 7) aby zodpovední činitelia na Slovensku venovali tejto otázke viac pozornosti, lebo ľud Spiša a Oravy vždy a za všetkých okolností sa hlásil k svojmu slovenskému národu. Za toto svoje presvedčenie trpel dvadsať rokov pod poľským terorom a trpí dnes, vylieva svoju krv a obetuje svoje životy.

Konečne obraciame sa aj na poľských činiteľov s tým, že vyriešenie hraničnej otázky na severe podľa vôle ľudu odstráni všetky nedorozumenia, ktoré týmto nešťastným krokom v roku 1920 vznikly a nastane bratské spolunažívanie bratských národov slovenského a poľského.”

*

Miestne združenie SVOJPOVU v Kežmarku z príležitosti 2. výročia Národného povstania dňa 29. VIII. 1946 vo veci Spiša a Oravy vynieslo túto rezolúciu:

„Obyvateľstvo severného Spiša a Oravy roku 1929 proti svojej vôli dostalo sa pod vládu Poľska. Za 20-ročného trvania tejto nadvlády vždy svorne hlásilo sa k Československu a svojej národnosti slovenskej.

Roku 1939 na žiadosť obyvateľstva tieto kraje boli pripojené k Slovensku.

Pri obnovení ČSR 99 % obyvateľov vyslovilo vôľu žiť v Československu, ba so zbraňou v ruke postavilo sa proti p o n o v n é m u obsadeniu svojho územia Poliakmi. Jeho boj v Podvlku 3. a 4. júla 1945 proti poľskej milícii v histórii bojov o slobodu Slovenska navždy ostane zaznačený.

17. júla 1945 tieto kraje znovu dostaly sa do Poľska. Od toho obsadenia obyvateľstvo od materského tela odtrhnutých obcí nepozná ani osobnej, ani majetkovej bezpečnosti.

Že neslýchané, priam neľudské trýznenie obyvateľstva je skutočnosťou, toho dôkazom je zápisnične zistené: 14 zavraždených, 216 ťažko zbitých, 566 väznených ľudí a 5662 utečencov. A toto všetko len preto, že tento jednoduchý, rázovitý a neochvejný ľud smelo sa hlási k svojej národnosti a prejavuje vernosť k ČSR.

Podľa najnovších správ, ktoré sú podložené dokumentami, okrem prenasledovania poľských úradných orgánov, začínajú náš ľud prenasledovať ilegálne poľské organizácie partizánske „B,łyskawica“, ktorým veľí istý „Ogień“. Naši ľudia pre svoje národné presvedčenie dostávajú od nich výpovedné dekréty z územia Poľska pod trestom smrti, alebo pod tým istým trestom a z toho istého dôvodu, žiadajú sa od nich pokuty 500 dolárov, 100, alebo 150.000 poľských zlotých.

Dnes, keď celý národ naplnený radosťou oslavuje druhé výročie Slovenského národného povstania, obracajú sa naše zraky na týchto našich bratov, z radov ktorých veľký počet ich najlepších synov aktívne sa zúčastnilo Slovenského národného povstania a partizánskej služby.

Ostatné obyvateľstvo napomáhalo partizánov a ilegálnych pracovníkov, ako aj rasove prenasledovaných a malo ilegálne národné výbory už pred vypuknutím Národného povstania. Pri mobilizácii hromadne hlásili sa mužovia tohto ľudu do československej armády, zúčastnili sa v bojoch za oslobodenie Slovenska, krvou svojou potvrdili, že sú súčasťou slovenského národa a chcú náležať do Československej republiky. Pri vedomí týchto skutočností žiadame československú vládu, aby pri pripravovanej dohode Československa s Poľskom postarala sa o to, aby tieto kraje boli vrátené Československu.

Kým sa to nestane, pretože poľská vláda nevie zabezpečiť osobnú a majetkovú bezpečnosť tohto ľudu, žiadame čl. vládu, aby od kompetentných miest vymohla, aby do týchto krajov bolo poslané medzinárodné vojsko.

V ďalšom žiadame splnenie týchto požiadavkov:

- 1) Žiadame okamžité prepustenie všetkých uväznených Slovákov v Poľsku.
- 2) Žiadame, aby na Spiši a Orave, pridelenej Poľsku, uznaná bola slovenská menšina a aby dostala všetky práva menšiny do tých čias, kým sa problém Spiša a Oravy nevyrieši.
- 3) Žiadame, aby slovenské obyvateľstvo na tomto území zásobované bolo konečne od poľských úradov tak, ako je zásobované obyvateľstvo hlásiace sa k poľskej národnosti v Československu.
- 4) Žiadame, aby obyvateľstvu týchto území umožnený bol styk so Slovenskom podľa ustanovenia Krakovského protokolu zo 6. mája 1924, menovite obciam Jurgov, Čierna Hora a Repiská bolo umožnené v smysle toho protokolu pásť svoj dobytok v Slovenskej Vsi a Javorine, lebo terajší stav je pre tie obce katastrofálny.
- 5) Žiadame, aby tí občania, ktorí pre prenasledovanie z Poľska utiekli, hlavne príslušníci slovenského národného povstania, partizáni a demobilizovaní vojaci, ktorí bojovali za obnovenie Československej republiky, dostali urýchlene pôdu po Nemcoch a aby sa nehľadelo na nich ako na príslušníkov cudzích.
- 6) Žiadame, aby slovenské študentstvo týchto krajov dostalo štipendiá a podpory, aby tak mohlo svoje štúdiá na slovenských školách dokončiť.
- 7) Napokon žiadame, aby zodpovední činitelia vládni venovali tomuto problému viac pozornosti, aby im blaho tohoto ľudu ležalo viac na srdci a nech sa konečne vyrieši už vyše 26 rokov trvajúci problém, ktorý nás s Poľskom rozdeľuje, aby takto na našej severnej hranici nastal už raz túžený pokoj a títo naši bratia, ako ochranná bašta našich severných hraníc, tiež mohli sa

tešiť s nami z obnovenia Československej republiky a
užívať ovocie slobody a demokracie.

V Kežmarku, dňa 25. augusta 1946.

Jozef Krejza,
tajomník.

škt. Pleva,
predseda.

por. v zál. Ladislav Kudzbel,
úradujúci predseda.

Okrúhla pečať: *Sväz vojakov Slovenského národného po-
vstania — Kežmarok. SVOJPOV — Miestne združenie.*

K tej rezolúcii pripojil sa aj Sväz partizánov, okr.
odbočka v Kežmarku.

V Kežmarku 25. aug. 1946.

Okrúhla pečať: *Sväz slovenských partizánov — Okresná
odbočka Kežmarok.*

Jozef Kuruc,
tajomník.

*

Poslanec SNR Anton Granatier v svojej reči dňa
4. septembra 1946 na plenárnom zasadnutí SNR, hovoriac
o zahraničných Slovákoch, venoval osobitnú pozornosť odtrh-
nutým častiam Spiša a Oravy. Hovoril medzi iným toto:

„Slovenská národná rada, keď je reč o Slovákoch v zahra-
ničí, myslíme tiež na našich bratov v hornej Orave a v hornom
Spiši. Všetci dobre vieme, čo sa s týmito bratmi stalo v r. 1919
a 1920, potom r. 1939 a napokon vlani. Predstavujú oni akýsi
objekt diplomatických a hraničných sporov medzi nami a Poľ-
skom. Kým sa my o nich hádame, oni trpia a uverte mi, ťažko
trpia! Bol som pevne presvedčený, že bratský poľský národ,
ktorý bol doslovne pribitý na kríž a ktorý toľko krvácal, ktorý
radšej pripustil hromadné a zbesilé ničenie svojho výkvetu a
ktorý jediný nemal svojej kvislingovskej vlády, slovom tento
národ nebude odpierať právo žiť pomerne malej skupine slo-
venského národa vo svojej slovenskej domovine. Našou svätou
povinnosťou bude urobiť všetko, čo sa urobiť dá, pokojnou brat-
skou slovanskou shodou, aby opäť odlúčené goralské kraje boly
vrátené slovenskému celku. Ja myslím, že veľký poľský národ,
ktorý si tak vysoko cením, nedopustí, aby vo veľkom slovan-
skom súručenstve, menovite pri realizácii tohto súručenstva,
chybovali práve Slováci, len preto, že ako malý národ sloven-

ský, nemôžu privinúť k sebe niekoľko tisíc bratov, obývajúcich hornaté a hospodársky takmer bezcenné kraje. Bol by som nesmierne rád, keby pri zelenom stole, keď sa bude táto otázka prejednávať, nesedeli len obchodníci s kalkuláciou vzal a dal, chytrí diplomati, štátnu moc reprezentujúci ministri, ale predovšetkým poľskí a slovenskí národní idealisti a predovšetkým a naďovšetko Slovania, neobťaženi záujmovými sférami s pripravenými odskočnými doskami pre budúce teritoriálne zväčšenie svojich zemí.

*

Zástupcovia špišských obcí podali dňa 6. sept. 1946 Jánovi Ursínymu, podpredsedovi vlády, z príležitosti jeho návštevy v Kežmarku, memorandum vo veci žalostných pomerov na Spiši a Orave. — Nikde na svete nie sú dnes tak zdeptané ľudské práva ako na hornom Spiši a Orave, hovorí sa medzi iným v memorande. Tam niet úsmevu, niet radosti z práce a zo života, tam je pohravný smútok, plač, zalamovania rukami, tam niet spravodlivosti, tam možno Slováka zabiť bez následkov zodpovednosti a trestu, tam je krádež a lúpež záslužným činom. Tam možno prenasledovať žiakov, študentov, mládež i starež za to, že sa opováži myslieť na Slovensko a túži po ňom. Tam je dobré to, čo ničí slovenského roľníka a vyvoláva plač slovenských detí, ktoré natahujú ruky za skyvou slovenského chleba.

Tam krivda za stôl sadla a pravda u dvier žobre.

Preto Vás, slovutný pán podpredseda vlády ČSR, úctive prosíme, aby ste sa pričínili u vlády Republiky o tieto žiadosti nášho ľudu:

- 1) Aby vláda za nijakých okolností neustúpila od pripojenia Spiša a Oravy k ČSR. Ak by to neurobila, nesplnila svoj budovateľský plán, lebo Slovensko bude na severe krváčať a vred nepriateľstva k Poľsku sa bude nebezpečne rozrastať.
- 2) Aby vláda do vyriešenia otázky dala pokyny k zachovaniu malého pohraničného styku, podľa Krakovského protokolu z roku 1924, lebo bez toho je obyvateľstvo ohrozené na živobytí.

- 3) Aby vláda vydala smernice pre úrady, aby venovali boľavým problémom utečencov a žiactva potrebnú pozornosť.
- 4) Aby ráznym zákrokom zakročila u poľskej vlády proti teroru, robenému poľskými úradmi a vojakmi, na slovenskom obyvateľstve obsadeného Spiša a Oravy.

Tu nejde len o niekoľko trpiacich Oravcov a Spišiakov, ale ide o celý národ, lebo sloboda vlasti je vykúpená aj krvou tohto oravského a spišského ľudu.

Utrpenie, žalárovanie, krv a životy, položené Spišiakmi a Oravcami za slovenskosť kraja, sú najlepšou oporou vlády v jej boji za spravodlivé hranice na Orave a Spiši.

*

Dňa 28. septembra 1946 Ústredná správa Slovenskej ligy vydala na XV. kongres svoju rezolúciu, v druhom odseku, ktorej v bode d) venuje pozornosť aj veci Spiša a Oravy:

„Vítazným zakončením druhej svetovej vojny a dôsledkom toho zmenou medzinárodných pomerov k doterajším úlohám Slovenskej ligy pristúpili nové úlohy, ktoré sa staly cieľom uvedenej organizácie na podklade úspešnej práce, vykonanej ňou v minulosti.

Tieto nové úlohy sú:

d) Osvojiť si otázku Slovákov na odtrhnutých územiach hornej Oravy a horného Spiša, pričom Slovenská liga upozorňuje na ťažké národné, sociálne, hospodárske a kultúrne pomery uvedených krajanov s tým, aby vec bola urýchlene vyriešená v ich prospech.“

Okrem toho v Manifeste, ktorý vydala dňa 29. septembra na slávnostné zasadnutie, venovala tiež pozornosť Spiši a Orave:

„Slovenská liga, hoci naplnená radosťou nad obnovením slobody národa a Československej republiky, počuje aj úpenlivé volanie o pomoc slovenských bratov z Oravy a Spiša, ktorých utrpenie neprestalo, hoci hrozná svetová vojna sa skončila. Slovenská liga pred tvárou najvyšších predstaviteľov nášho štátu i pred tvárou celého spravodlivého sveta tlmochí vý-

krik týchto bratov, že chcú slobodne žiť vo svojej vlasti česko-slovenskej, avšak ich údelom je krutý osud neslobody a bezprávia. V mene týchto trpiacich bratov Slovenská liga predkladá úpenlivú prosbu, aby bolo podniknuté všetko pre návrat týchto pohraničných slovenských území ta, kam jedine patria, do obnovej Československej republiky.”

*

Z príležitosti XV. kongresu Slovenskej ligy v Košiciach prečítal delegát obyvateľstva Spiša a Oravy Ohlas, v ktorom sa medziiným hovorí:

„Tento slovenský ľud už druhý rok znova trpí pod korbáčom vlastného slovanského brata Poliaka. Posiela nás sem, aby sme vám oznámili, že od svojho slovanského presvedčenia, od lásky k slovenčine a od túžby vyslobodiť sa zpod poľskej nadvlády nikdy neustúpil, ani neustúpi, a za toto svoje presvedčenie obetuje všetko, aj životy.

Slovenský ľud, ktorý býva v kompaktnom celku len s 1 % poľskej menšiny na hornom Spiši a Orave, sa ničím neprevinil proti slovenskému národu, nikdy nezaváhal a ani na chvíľku, nemal iné presvedčenie ako slovenské.

Ľud na tom nenesie vinu, lebo keby sa slovenské severné hranice po minulej svetovej vojne boli určovali podľa vôle ľudu, horný Spiš a Orava by nikdy nebola okúsila horkosť otrockého chleba, ale bola by žila v ČSR.

Slovenský ľud Spiša a Oravy za celý čas žil otrockým životom. Poliaci mu nedali ani tie najprirodzenejšie práva: nedali mu slovenské školy, slovenčinu vyhadzovali z kostolov, členstvo v slovenských spolkoch bolo príčinou na prenasledovanie, za slovenskú knihu, kalendár a noviny poľské úrady Slovákov väznili a trýznili. Ale niet chvíľky, v ktorej by bol tento ľud prestal veriť vo vyslobodenie.

Nádeje zvädly v osudnom novembri roku 1938.

Keď na Javorine visely čierne zástavy a ľud sa pred delimitačnou komisiou modlil v blate na kolenách, keď Košice a s nimi i celé južné územie v zúfalstve sa svíjalo, vtedy žalostnejšie zakvílil aj oravský a spišský Horal v Poľsku, lebo otrokárov bič sa začal vrezávať do živého.

Cez roky druhej vojny bolo územie Spiša a Oravy pod slovenskou správou.

Ale dňa 17. júla 1945 bolo znova obsadené Poliakmi. Bilancia jednoročného poľského teroru na tomto bezbrannom slovenskom obyvateľstve je žalostná. Život je tam strašný: niet slobody pre Slováka, niet práva a istoty. Tam je plač, zúfalstvo, tam možno Slováka beztriestne zabiť len za to, že je Slovákom. Slovenské školy počtom 134 tried boli zrušené. Slovenské slovo sa muselo utiahnuť z verejného života do tichých kútov roľníckych chalúp. Ale slovenské deti nechcú chodiť do poľských škôl. Študenti prichádzajú cez zatvorenú hranicu na Slovensko a tu študujú i pri najvyšších hmotných ťažkostiach.

Ľud však nezúfa, ale čaká na vyslobodenie, lebo verí slovám básnika: No príde, bo prísť musí ten slávny deň súdu, a za stôl si sadne pravda môjho ľudu.

Vinieme sa k Slovenskej lige so žiadosťou ubiedeného ľudu:

- 1) aby v svojej pôsobnosti sa nás všade zastala ako svojho ľudu;
- 2) aby sa pričínila o to, žeby Slováci v Poľsku boli uznaní — do vyriešenia hraníc — za národnú menšinu so všetkými menšinovými právami;
- 3) aby podporovala utečencov a študentov, ktorí sú bez pomoci a prostriedkov;
- 4) aby žiadala vládne kruhy o to, žeby sa usilovali čím skôr nás vyslobodiť z biedy otroctva;
- 5) aby nás podporovala v našej žiadosti o to, žeby do vyriešenia hraníc bolo na naše územie vyslané medzinárodné vojsko, lebo naše trpenie presahuje medze ľudských síl.

Veríme, že Vaša pomoc príde, pevne veríme, že nás nesklamete a prosíme Boha, aby nám doprial dožiť sa chvíľky, keď odstránime krvavú hranicu na Spiši a Orave a zvitame sa s Vami ako bratia pod jednou strechou. Veríme, že aj poľský národ opraví chyby minulosti a odstráni to, čo nás odďaľuje.

*

Americký delegát Jozef Matiašovský ml. v mene Oslobodzovacieho výboru pre Spiš a Oravu v USA, v Kanade a jeho odbočiek, ako aj v mene všetkých amerických slovenských spolkov, od ktorých mal poverenie spolu so zástupcami Komitétu utečencov zo Spiša a Oravy a zástupcov odtrhnutých obcí podal dňa 10. septembra 1946.

Pánu prзидентovi Československej republiky,
Predsedníctvu československej vlády,
Čsl. delegácii na mierovej konferencii v Paríži,
Predsedníctvu snemu ÚNS,
Predsedníctvu SNR v Bratislave

súrny a posledný apel

na okamžité riešenie, teraz už veľmi páčivej otázky severného Spiša a Oravy.

Menovaný delegát v čase od 2. až 9. septembra 1946 navštívil československo-poľské obce na Spiši a Orave, kde stretol sa so stovkami utečencov. Namieste zistil neslýchané výsledky poľského jednoročného teroru na tomto bezbrannom slovenskom obyvateľstve a to:

14 vražd, niekoľko sto ťažko ztýraných, väznených a okolo 6.000 utečencov.

Okrem toho zistil, že doteraz skoro každá obec bola vydrancovaná a niektoré aj viackrát. Obyvateľstvo nielen že je národne a kultúrne kruto utláčané, ale nepožíva ani minimálnej osobnej a majetkovej bezpečnosti, niet tu právnej istoty.

Stálym drancovaním ozbrojených jednotiek, vo vojenských uniformách s poľskými výsostnými odznakmi, obyvateľstvo vyšlo už úplne na mizinu a proti tomu nemôže nájsť nikde ochrany. Celkové škody na majetkoch presahujú niekoľko desiatok miliónov Kčs. Majetky slovenských utečencov sa Poliakmi obsadzujú a poštáťujú. Na majetky Slovákov uvaľujú sa väčšie dane a poplatky, ako na rovnako veľké majetky Poliakov.

Po viacerých diplomatických zákrokoch, ktoré československé Ministerstvo zahraničných vecí zaslalo poľskej vláde proti teroru, krivdám a nespravodlivostiam, ktoré sa na tom slovenskom ľude páchajú, každý právom očakával, že nastane koneč-

ne pokoj a právna istota. Musíme s najväčším rozhorčením konštatovať, že teror a atrocita nielenže neprestávajú, ale so dňa da deň sa stupňujú. Stále stúpa aj počet utečencov a život stáva sa nemožným.

Najnovšie do akcie proti slovenskému obyvateľstvu vstúpila ilegálna „Krajova armija“ (AK), partizánska skupina Blyskawica, ktorej velí istý Ogień, ktoré pod trestom smrti vypovedajú Slovákov z toho územia. Od obcí a jednotlivcov žiadajú pod tými istými vyhrážkami, ako aj vyhrážkou vypálenia, veľké peňažné sumy od 100 až 400.000 poľských zlotých.

Obyvateľstvo žije takto v stálom strachu a hrôze. Mužské obyvateľstvo z obavy o život nenocúva doma, ale sa skrýva. Cennejšie predmety ľudia musia si zakopávať.

Americkí Slováci nechápu, že takéto pomery môžu vládnuť a trpia sa v strede Európy a na hranici dvoch bratských slovenských národov.

Z uvedených dôvodov americkí Slováci, ako aj splnomocnenci postihnutých obcí, žiadajú okamžité prinavrátanie severného Spiša a Oravy, ak treba aj

plebiscitom.

Nech ľud sám dá Poliakom patričnú odpoveď a slobodným hlasovaním rozhodne o svojom osude.

Do toho času, kým sa vec takto vyrieši, americkí Slováci, ako aj splnomocnenci odtrhnutých obcí žiadajú okamžité vyslanie neutrálneho vojska na toto územie, ktoré by tu zaistilo právnú istotu, osobnú a majetkovú bezpečnosť.

Ak na sev. Spiši a Orave nenastane okamžitá náprava, americkí Slováci nemienia ďalej trpieť tento hanebný a neznesiteľný stav, v akom musí žiť 30.000 roduverných Slovákov na tomto území, lebo sú si vedomí toho, že sú tu beztrestne porušované najzákladnejšie ľudské práva a priamo ohrozený mier. Budú preto nútení celú vec predostrieť pred medzinárodné fórum a tlačou pred svetovú verejnosť.

*

Toho istého dňa z Prahy poslané bolo osobitné memorandum aj Dr. Vl. Clementisovi do Paríža, podpísané tými istými činiteľmi, v ktorom je zdôraznená naliehavosť riešenia tejto otázky a vyslovená žiadosť, aby sa bolestná otázka Spiša a Oravy čím skorej rozriešila k uspokojeniu postihnutého ľudu, amerických Slovákov a celej československej verejnosti.

*

Utečenci z hornej Oravy a Spiša vydali vo februári 1947 manifest toho znenia:

„My, slovenskí utečenci z hornej Oravy a severného Spiša, bývajúcí nateraz na území Československej republiky, v mene našich slovenských rodinných príslušníkov, žijúcich v Poľsku,

v y h l a s u j e m e

pred celým slovenským a českým národom, pred celou svetovou verejnosťou, že územie hornej Oravy a severného Spiša od nepamäti bolo súčasťou Slovenska.

Naši pradedovia, dedovia, otcovia a my, súčasná generácia, boli, sme a budeme vždy vernými synmi slovenského národa.

Naše predošlé a terajšie generácie sú životne spiate so slovenskou zemou hornej Oravy a severného Spiša. V potu tváří sme od vekov obrábali túto slovenskú zem, táto nás živila a živí, v ťažkostiach kropili sme ju slzami a keď bolo treba, aj našou krvou. Ona kryje telá našich verných otcov, matiek, bratov a sestier, tejto zemi nemôžeme sa stať nikdy nevernými, pretože dedičstvo našich otcov je nám sväté.

P r o t e s t u j e m e

preto proti zamýšľanému riešeniu otázky hornej Oravy a severného Spiša presťahovaním obyvateľstva.

N e d o v o l í m e

odrezať túto živú vetvu so stromu slovenského národa, pretože vštepená do iného stromu, uschne.

Ž i a d a m e

zpätpripojenie hornej Oravy a severného Spiša k Československej republike. Žiadame rešpektovať vôľu 30.000 Slovákov, žijúcich na tomto slovenskom území. Nech ľud sám rozhodne o svojom osude. Žiadame si riešenie otázky hornej Oravy a severného Spiša

plebiscito m.

Toto naše volanie, tento náš ohlas nesie sa v súlade s volaním celého slovenského národa, ktorý v spravodlivom riešení tejto otázky vidí odčinenie krivdy, ktorá v roku 1920 bola na ňom spáchaná.

Veríme a sme presvedčení,

že dnes v tomto príhodnom čase blížiacich sa rokovani, keď už aj slovenský národ je jednotný v tejto otázke, o ktorej skutočnosti svetová verejnosť bola presvedčivo informovaná vyhlásením p. predsedu Slovenskej národnej rady Dr. Jozefa Lettricha, počas jeho návštevy v Amerike, naši vládní činitelia vynaložia všetky svoje sily k tomu, aby táto otázka bola vyriešená v priateľskom duchu medzi dvoma bratskými slovanskými národmi v náš, slovenského národa a Československej republiky prospech.

VII. AMERICKÍ SLOVÁCI V BOJI O PRINAVRÁTENIE SPIŠA A ORAVY

Už roku 1919, keď bol vyhlásený plebiscit na území Spiša a Oravy, prejavili americkí Slováci o príslušnosť Spiša a Oravy k Československu taký záujem a porozumenie, aké môže prýštiť sa len ozaj z nezištného, za rod svoj zapáleného srdca. Neľutovali svoje centy, nehľadeli na námahu a cesty, len aby zachránili tieto kraje pre Československo.

Aj potom, keď už nastalo to násilné odtrhnutie, nedali zapasť veci, ale začali novú prácu, aby sa krivda, spáchaná diplomatmi na tomto slovenskom ľude, predsa len raz napravila. O krokoch v tej veci zmienujeme sa na inom mieste toho spisu.

Zrejímá vec, že dočasné pripojenie Spiša a Oravy k Slovensku, na početné žiadosti postihnutého ľudu na bývalú slovenskú vládu, prijali v Amerike s radostným uspokojením.

Keď však 17. júla 1945 tieto kraje znovu obsadilo poľské vojsko, vyhnaní boli slovenskí úradníci, učitelia a kňazi a na národne uvedený ľud začal doliehať teror, pred ktorým ľud tisícami utiekal a uteká k svojim na Slovensko, pustili sa znova do práce, aby svojim nešťastným bratom pomohli.

Z množstva verejných prejavov, memoránd a rezolúcií uvádzame aspoň niektoré:

Telegram, 25. XII. 1945.

Dr. Vlado Clementis, štátny tajomník,

Praha.

Dnes sme kábelovali štátnemu tajomníkovi Byrnesovi a zahraničnému ministrovi Molotovovi individuálne žiadajúc akciu v otázke Spiša a Oravy.

Pre teroristické výčiny potulujúcich sa bánd poľskej milície, žiadali sme obsadenie americkou alebo ruskou armádou, kým sa vec neusporiada.

Žiadali sme, aby toto usporiadanie bolo čím skorej, lebo niet už pochybností o pozadí a sympátiách obyvateľstva, keďže plebiscit z mája 1945 odstránil akékoľvek pochybnosti.

Jozef Matiašovský,

predseda American Liberation Committee for Spiš and Orava,
Pittsburg, Pa.

*

V januári 1946 vydal tlačou American Liberation Committee for Spis and Orava **Resolution**, predklad rezolúcie reprezentantov odtrhnutého Spiša a Oravy z 3. I. 1946.

*

Dňa 13. januára 1946 poslalo American Liberation Committee for Spis and Orava prezidentovi republiky Dr. Benešovi, predsedovi Slovenskej národnej rady Dr. Lettrichovi, ministrom Masarykovi a štátnemu tajomníkovi Dr. Clementisovi telegramy.

Text telegramu určeného štátnemu tajomníkovi v slovenskom preklade znie:

„Valné shromaždenie Slovákov z Clifton, Passaic, Garfield, New Jersey a okolia, rozhodli sme sa hľadať Vašu pomoc pri zaistení hraníc Spiša a Oravy. Sme rozhorčení ako Američania, že naši príbuzní, za ktorých oslobodenie naši synovia preliali krv, sú tam terorizovaní.

Buďte tak dobrý a použite všetkých prostriedkov napraviť plebiscitom prítomnú nespravodlivosť a zastavte teroristov.”

Telegram ministrom Masarykovi má tento text:

„Valné shromaždenie Slovákov v Cliftone, Passaic, Garfield a okolia zasiela pozdravenia Vám a Konferencii Spojených národov a pýta Vás, aby ste použili každého úsilia na zaistenie plebiscitu prenasledovaným Slovákom na Orave a Spiši, ktorí si želajú byť pripojení k Československu. Sme rozhorčení, ako Američania, že naši príbuzní, za ktorých oslobodenie naši synovia vylievali krv, sú terorizovaní tam. Prosíme Vás, aby ste použili každého úsilia na úpravu plebiscitom pred nestrannou komisiou terajšie nespravodlivosti. Zarazte teroristov a ich lupenie nevinného ľudu.”

*

25. februára 1946 vydali Americké oslobodzovacie výbory Spiša a Oravy rezolúciu, ktorú v plnom znení uvádzame:

REZOLÚCIA OD AMERICKÝCH OSLOBODZOVACÍCH VÝBOROV SPIŠA A ORAVY.

Pánu Prezidentovi Česko-Slovenskej republiky, Eduardovi Benešovi;

Vláde a národnému shromáždeniu Česko-Slovenskej republiky;

Národným socialistom, resp. Dr. P. Zenklovi;

Česko-Slovenskej ľudovej strane, rešp. Msgr. J. Šrámekovi;

Českej komunistickej strane, rešp. J. Dolanskému;

Česko-Slovenskej Sociálno demokratickej strane, rešp. J. Hladkému;

Slovenskej komunistickej strane, rešp. J. Valovi;

Slovenskej demokratickej strane, rešp. J. Ursínymu;

Slovenskej národnej rade, rešp. Dr. J. Lettrichovi;

Novej ľudovej vláde Rzeczypospolitej Polskiej a každému Slavianovi

P o z d r a v !

Žiadame vyššie menovaných, aby v najkratšom čase pustili sa do vyjednávania s novou ľudovou poľskou vládou o prinavrátení nám odtrhnutých častí Spiša a Oravy.

Nová ľudová poľská republika ústami svojho ministra, p. Michala Szisku, nám tu v Pittsburgu odkázala, že áno, len plebiscitom Oravci a Spišiaci rozhodnú si, kde chcú patriť.

Z Česko-slovenskej strany doteraz sme videli to, že: vláda Česko-slovenská patrne sa nazdáva, že odtrhnuté časte Spiša a Oravy nie sú takej dôležitej hodnoty, za jaké by republika Česko-Slovenská mala sa púšťať do vyjednávania palčivej otázky s Poľskom, začínať vyjednávania, prípadne aj rozpory a diplomatické hádky a priečky, a to práve s blízkymi susedami, je naskrze vec nemilá.

Vláda Česko-Slovenskej republiky patrne myslí, že keď vec Spiša a Oravy ostane tak ako je teraz, po nejakom čase i obyvateľstvo tých odtrhnutých častí sa uspokojí a slovenské obyvateľstvo Česko-Slovenska zabudne na celú záležitosť, alebo nebude jej pripisovať nijakú váhu.

My sme však opačného presvedčenia. My jasne vidíme, že odtrhnuté časte znamenajú pre Slovensko a tým i pre Česko-Slovenskú republiku také hodnoty, ktorých strata veľkej časti by ohrozila vývin nášho národa a štátu.

Nemáme tu pred očami len hodnoty materiálne, hoci i tieto sú veľmi značné, ale hľadáme hlavne na hodnoty imponderabilné. A význam týchto hodnôt vyniesla svetová vojna na povrch. Veď je jasné, že v minulej vojne nezvíťazily ohromné

sriadenia a sily materiálne, ale zvíťazily vzájomné sympátie a antipatie týchže oproti germánskym trojovite organizovaným prostriedkom, ináč rečeno, zvíťazily ideá nad mechanickými názorami.

Tento fakt musia brať do povahy aj naši štátnici. V odtrhnutých častiach Spiša a Oravy žijúcich tridsať tisíc duší odjakživa cítilo a cíti rodinnú jednotu so Slovenskom. Práve obyvatelia spišskej za-Magury najhúževnatejšie vzdorovali maďarizácii, takže tam možno nájsť len nepatrné stopy vplyvu pod jakým trpelo a kazilo sa Slovensko. Následkom odlúčenia tohto obyvateľstva od jeho slovenskej rodiny vznikla v ňom rozhorčenosť proti vláde jak poľskej, tak česko-slovenskej a ľud prestáva veriť v spravodlivosť a s opovržením považuje hlásanú rovnoprávnosť štyroch slobôd a Atlantického charteru. Tieto citové vlny čím diaľ, tým viac sa rozširujú celým Slovenskom. Jestli teda integrácia Spiša a Oravy nebude v dohľadnom čase prevedená, treba sa obávať, že väčšina Slovákov bude s nenávisťou hľadiť na Česko-Slovenskú vládu a na Slovenskú Národnú Radu.

Veď už 25 rokov počúvame hrozivé hlasy a to práve našich všestranne otužilých pred vojnou, počas vojny i po vojne, národu najvernejších slovenských ľudí, že ani Maďari neboli by nikdy dopustili okypťiť Slovensko o tie odtrhnuté časte. Neboli by to dovolili ani v dobe najzúrivejšieho kynoženia Slovákov a kamarádenia sa s Poliakmi.

Česko-Slovenská vláda veľmi sa mylí, keď očakáva, že sa Slováci s terajším stavom vecí uspokoja. Neuspokoja sa, lebo nespokojnosť ich pestujú a podnecujú i Poliaci tým činom, že s prideleným obyvateľstvom kruto zachádzajú, trýznia ho a mučia najhoršími stredovekými spôsobmi, že ustavične strašia vo svojich poľských pohraničných časopisoch a s kazateľnic poľskými kňazmi účinkujúcich na území okupovanom, že si vezmú celý Spiš a pol Gemera.

Neuspokoja sa Slováci v tejto veci i preto, že odtrhnuté časte Spiša nesmierne trpia i v národno-hospodárskom ohľade, keďže ich obchodné, priemyslové a hospodárske vzťahy sú od stáročí srastené so Slovenskom.

A susedné obce na neodtrhnutom území trpia hmotné ztraty, keď sú náramne obťažané, ba znemožnené v stykoch s Maďarčanmi.

Ministri, ktorí budú vyjednávať o plebiscite Spiša a Oravy, mali by poznať húževnatosť slovenského pospolitého ľudu a tu v prvom rade húževnatosť Spišiakov.

Je zvláštny zjav, že práve ten kraj, v susedstve ktorého od panovania kráľa Bellu IV. od roku 1242 usadzovali sa vo veľkom počte Nemci a hoci boli tým kráľom aj jeho následovníkmi mnohými privilégiami podporovaní, predsa sa neponemčili.

Za blízko sedemsto rokov ostaly starodávne slavianske rodiny slavianskými, ba podržaly i staroslovanské názvy obcí a územia neporušené, ba ani maďarizácia spišským Slovákom valne nepoškodila.

A že behom dlhých storočí, reč severných Spišiakov vo výslovnosti dostala poľský náter, to málo znamená, lebo oni považujú seba za rýdzich Slovákov. Dôkazom toho sú teraz na dennom poriadku mučiarnie v Novom Targu a inde.

Teda štátnici, ktorí budú vyjednávať o plebiscite Spiša a Oravy, musia brať do povahy, že Spišiaci a Oravci sú taký živel, ktorého sa štát nesmie za žiadnu cenu zrieknuť.

Povereníci, ktorí budú vyjednávať o plebiscite v odtrhnutých častiach Spiša a Oravy, zaiste budú vedieť ten fakt, že posledná svetová vojna nevyhnutne ľahá za sebou tiež ohromnú borbu ducha; o krátky čas všetky naše názory budú zmenené. A rozumie sa, že aj názory o úlohách štátu.

Slovenský národ musí sa celkovať, integrovať, okolo svojho vnútorného gravitačného centra. Na nás spáchané krivdy musia byť rekompensované. Vtedy, prečo trpieť tú krivdu, ktorá sa stala Slovákom odtrhnutím Spiša a Oravy?

Či táto krivda má za roky a roky ostávať pre novú republiku a nové Slovensko nebezpečným vredom, z ktorého by vznikly azda nevyliciteľné škody?

Jestli teda Slováci nebudú v blízkej dobe ucelení, nenávisť proti Poliakom a ovšem i proti českým a slovenským politikom bude sa čím diaľ, tým silnejšie vzmáhať a javiť.

No, dúfame, že takému stavu predídete tým, že bezodkladne uvážite otázku Spiša a Oravy jako predmet súrnej politickej akcie tak v ministerstvách, Národnom shromaždení, v politických stranách a nadovšetko v Slovenskej Národnej rade a na všetkých miestach, ktoré majú akýkoľvek vplyv na politiku. Oslobodzovacie výbory americké nemôžu vám z Ameriky dávať

rady podrobne, ako máte rečenú otázku riešiť, len pripomíname, že musíte i Poliakov ustavične rázne upozorňovať na nevýhody, ktoré Poliakom budú plynúť od ich nenávideného suseda.

My nie sme tam, ale z toho, čo nám naši bratia Spišiaci a Oravci o pomeroch píšú, vieme a máme stá nepochybných dokumentov, dôkazov pri ruke, že v odtrhnutých častiach Spiša a Oravy Poliáci zachádzajú so slovenským ľudom horšie než s otrokmi a v susedných slovenských obciach tých krajov sú naši ľudia rozhorčení. Jako vyše spomíname, p. Michal Sziszko, minister hospodárstva novej poľskej republiky, nám sľúbil tu v Pittsburghu, že Poľsko nielen chce plebiscit na Spiši a Orave, ale že nám vráti všetko, čo nám fašistická Beckova vláda vzala. Prečo teda čakať, prečo dávať i naďalej našich bratov na Orave a na Magure mučiť? Prečo nezapočnú sa tie vyjednávania o plebiscit alebo o vrátenie nám častí Spiša a Oravy?

Myslíme, že sme doniesli dostatočné dôvody, prečo odtrhnuté časte Spiša a Oravy majú byť Slovensku vrátené. Viac dôvodov nateraz nespomíname, lebo spoliehame sa na zreľú rozvahu vašu.

Prosíme každého verného syna nášho národa, za zdravý a mohutný vývin Česko-Slovenskej republiky statočne zajatého brata, obzvláštne charakterných vodcov, inteligentov českých i slovenských, zákonodarcov, ministrov, predsedov strán politických, vysoko cteného prezidenta Česko-Slovenskej republiky a p. predsedu Slovenskej Národnej Rady, Dr. Lettricha, aby našu úctivú prosbu zplna a dôkladne uvážili, a v nej vyslovené žiadosti za svoje prijali a o splnenie tých žiadostí rázne a vytrvale sa pričínili.

Dané v Pittsburgh, Pennsylvania, dňa 25ho februára 1946.

Ostov zovacie výbory Spiša a Oravy.
2828 Spring Street, Pittsburg, Pa.

Podpisy Výborov:

American Liberation Committee for Spiš
and Orava, Mocanaqua, Pa.

Jozef Kubášek,
predseda,

Jakub Handzerek,
podpredseda,

Anton Kubášek ml.

Matej Wasilko,

Gabriel Škvarek,
pokladník,

Michal Molitoris,
zápisník,

Willam Magera,
Katarína Kubášek,

Vojtech Hasar.

American Liberation Committee for Spiš
and Orava, Pittsburgh, Pa.

Jozef Maľašovský,
Michael Novák,
Andrej Sekula,
Ján Kapolka,

Andrej Blahut,
Jozef Gurčák,
Karol M. Pisarčík,
Ján Rusin.

American Liberation Committee for Spiš
and Orava, Chicago Ill.

William Bizub,
predseda,
Jozef Tybor,
podpredseda,

Michael Hladučky,
zápisník,
Ján Soltes,
pokladník,

Martin Brižek,
Ján Zolna,
Louis C. Derda,
Anton Pisarčík,
Ján Zigmund,
James Čepiak.

American Liberation Committee for Spiš
and Orava, Clifton, N. J.

Anton J. Soltis,
predseda,
Ján Kalata,
tajomník,
Andrej Švetz,
pokladník,

Štefan Jakubčák,
Andrej Bigoš,
Andrej Kutarna,
Jozef Bizak,
Albert Pogorelec,
Andrej J. Frankovič,
František Pavlica.

Okrúhla pečiatka: Pittsburgh, Pa, Sta No 32, aug. 12. 1946.

*

Ozvala sa aj Canada 1. marca 1946 vyniesol I. okr. Sbor
Kanadskej slovenskej ligy vo veci Spiša a Oravy
túto rezolúciu:

Rezolúcia

prvého okresného Sboru Kanadskej slovenskej
ligy, v záujme slovenského Spiša a Oravy,
neprávom odtrhnutých od slovenského
tela.

My, nižepodpísaní úradníci I. okresného sboru KSL, rep-

rezentujúci okolo dve tisíc členov a členkyň spomenutej organizácie, jedinej to čarterovskej ustanovizne kanadských Slovákov, počítajúcej vyše päťtisíc členstva, apelujeme v mene týchže na Slovenskú Národnú Radu, na vládu Česko-Slovenska a Poľska, v záujme slovenských bratov odtrhnutých od materskej zemi a pridelených do hraníc Poľskej republiky, preto v následku toho prevolávame:

Keďže vzájomné porozumenie má byť skutočným činiteľom medzi slovenským a poľským národom a priateľský vzťah má pokračovať pod rúskom ozajstného porozumenia a

keďže národ poľský, ktorého dejiny sú viackrát úzko spiate s dejinami národa slovenského v boji proti otročiteľom ich etnických snáh, rešpektuje vôľu menšieho slovanského brata a jeho národnú integritu, žiadame:

aby vlády česko-slovenská a poľská a Slovenská Národná Rada sa postaraly o slobodný plebiscit v tých pohraničných obciach, ktoré, súc obývané slovenským obyvateľstvom, si takýto slobodný plebiscit žiadajú a

aby Slovenská Národná Rada a vláda Česko-Slovenská naliehaly na predstaviteľov poľského národa a žiadaly skoré prevedenie slobodného plebiscitu,

aby spomenuté orgány sa nekompromisne postavily za pri-navrátenie odtrhnutých bratov v smysle samourčovacieho práva národov a s odvolaním sa na ich rýdzoslovenský charakter.

V súvislosti s Atlantickým čarterom, žiadame zastavenie zneškodňovania národných snáh týchto od materskej zemi odtrhnutých bratov a zdôrazňujeme žiadosť o okamžitú nápravu krívd.

Dano v Toronte, Ontario, Canada 1. III. 1946.

Štefan Roman,
tajomník.

Ján Lukáč v. r.,
predseda.

Ján Lukačko v. r.,
podpredseda.

*

V marci 1946 poslali americkí Slováci na adresu:

Hon. Ján Masaryk, Foreign minister, Praha
vo veci Spiša a Oravy tieto telegramy:
6. III.

Vieme o tom, že o spišsko-oravskej veci sa teraz rokuje.

V mene amerických Slovákov ešte raz prosíme, aby ste vec na Spiši a Orave, ktorého absolútna väčšina žiada znovupripojenie k Československej republike, riešili podľa vôle ľudu.

Jozef Maťašovský,
predseda Centrálného komitétu Oslo-
bodzovacích výborov pre Spiš
a Oravu v USA.

*

6. III.

Na mimoriadnej schôdzke Slovákov z Cliftonu, Pasaic a Garfield, New Jersey a okolia prijali rezolúciu, aby ste ihneď pomohli národu na Spiši a Orave dosiahnuť plebiscit a vrátiť sa k Československej republike.

*

14. III.

Alármujúce polozenie Spiša a Oravy rozrušilo náš ľud. V jeho mene naliehavo žiadame Vás, aby ste pracovali na ich uvoľnení od poľského útlaku toho tupeného ľudu, ktorý temer jednomyselne žela si spojenie s ČSR.

*American Liberation Committee for Spiš and Orava Chi-
cago Ill.*

Prezident *Frank Bobula*, sekretary *Martin Malec*, member *John Satola*, member *Charles Lissok St.*, *Jakob Apostlest Court.*

*

19. III.

Slovutný pane, v mene 250 členov *Slov. kat. Sokola* v Pitts-
burghu, Pa, žiadame Vás, aby ste zakročili v prospech Spiša
a Oravy, teraz trápených poľskými skupinami. Vráťte túto zem
ČSR plebiscitom, lebo ta patrí a má patriť.

John Kapolka,
prezident.

John Rusin,
member.

19. III.

V mene *Spoločnosti sv. Križa* v Reading, Pa, žiadame Vás,
aby ste hneď pokračovali v prospech ľudu Spiša a Oravy a
zaistili mu plebiscit.

Georg Dvornický,
president and all members of society.

*

19. III.

V mene *Slov. kat. Sokola*, sboru 261 v Reading, Pa, žiadame Vás, aby ste bezodkladne pokračovali v prospech ľudu Spiša a Oravy a zaistili mu plebiscit.

John Wrable,
president and all Sokols.

*

20. III.

Slovutný pane, v mene I. sboru venca *Slobodného orla*, listu č. 1 v Readingu, Pa, žiadame Vás, aby ste zakročili v prospech ľudu na Spiši a Orave v ich snahe za bezodkladný plebiscit.

Bela Marinitz,
prezident.

*

20. III.

Slovutný pane, v mene *Spoločnosti svätého mena* pri slovenskom katolíckom kostole sv. Cyrila a Metoda v Reading, Pa, žiadame Vás o zakročenie v prospech ľudu Spiša a Oravy v ich spore za okamžitý plebiscit.

Sterhen Simcick,
prezident.

*

20. III.

Slovutný pane, v mene členstva vetvy 175 I. *Kat. slov. Jednoty* v USA v Reading, Pa, úctivo žiadame za ľud Spiša a Oravy, aby bola podniknutá akcia, zaručujúca mu plebiscit.

St. John Baptist,
Society, 175.

*

21. III.

V mene *Spolku sv. Ruženca*, slovenského katolíckeho kostola v Reading, Pa, prosíme Vás, aby ste podnikli akciu v prospech národa spišsko-oravského, ktorý žiada okamžitý plebiscit.

Sophia Ockovic,
prezident.

*

21. III.

V mene *Oltárneho spolku* z osady Slovenskej katolíckej v Reading, Pa, prosíme Vás, aby ste podnikli akciu v prospech národa spišsko-oravského, ktorý žiada okamžitý plebiscit.

Anna Kalina,
prezident.

*

21. III.

V mene *Spoločnosti domovej* v Reading, Pa, prosíme Vás, aby ste podnikli akciu v prospech národa spišsko-oravského, ktorý žiada okamžitý plebiscit.

Adam Petro,
prezident.

*

21. III.

V mene amerických Slovákov prosíme Vás, aby ste podnikli akciu v prospech spišsko-oravského národa, ktorý žiada okamžitý plebiscit.

Vojtech Pavlík,
Reading, Penna.

*

22. III.

V mene prvého Slovenského venca Spolku *Slobodného orla* číslo 51 z Reading, Pa, prosíme Vás, aby ste podnikli akciu pre národ spišsko-oravský, ktorý žiada okamžitý plebiscit.

*

22. III.

V mene členstva *Katolíckej ženskej jednoty*, Veniec čís. 75 v Reading, Pa, prosíme Vás, aby ste podnikli akciu v prospech národa spišsko-oravského, ktorý žiada okamžitý plebiscit.

Katherine Zdravecki,
prezident.

*

22. III.

V mene prvej *Katolíckej slovenskej jednoty* (ženskej) Veniec 131 v Reading, Penna, prosíme Vás, aby ste podnikli akciu v prospech ľudu spišsko-oravského, ktorý žiada okamžitý plebiscit.

Irena Vojtašek,
predsedkyňa.

*

26. III.

V mene *Rímsko a Grécko-katolíckej jednoty* pensylvánskej, Sbor 168, prosíme Vás, aby ste podnikli akciu pre ľud spišsko-oravský, ktorý žiada okamžitý plebiscit.

Nicholas Staško.

*

26. III.

Slovutný pane! Spravodlivosť a mier vyžadujú, aby Spiš a Orava, uchvátené Poľskom, boly prinavrátené Slovensku. Ruský plebiscit z minulého roka ukazuje smýšľanie ľudu. Preto prosím, jednajzte.

National Slovak society br. 644
Pittsburg,

Ján Sventy, *Andrej Blahut.*

*

3. V.

„Dr. Jozef Lettrich, predseda SNR, Karol Šmidke, predseda slovenskej vlády v Bratislave. Dozvedáme sa, že rokovanie ČSR s Poľskom bude čoskoro znova obnovené. Alepujeme na Vás, ujmite sa rozhodne a nezabudnite na našich bratov na severnom Spiši a Orave. My, americkí Slováci, zo severného Spiša a Oravy, žiadame na základe zprávy našich z domova a na základe nášho rozhodnutia pripojenie týchto dedín ku nášmu rodnému Slovensku a ku ČSR.

Viliam Bizub,

predsea,

American Liberation Committee for
Spiš and Orava 5669 s Aptestian ave
Chicago Ill 2/268.

*

Dňa 20. mája 1946 *Slovenský spolok v Montevideo* (Centro Eslovaco del Uruguay) poslal Ministerstvu zahraničia tento prípis:

„Vážení pánovia! Okolnosti vyvierajúce z terajšieho poloha našich bratov Spišiakov a Oravcov, ktorí sa proti svojej vôli dostali pod právo a moc poľskej vlády, nútia nás ako uruguajských Slovákov, sdružených v Slovenskom spolku, najväčšej to krajanskej organizácii v Uruguay, k tomu, aby sme sa týchto našich rodákov, ktorí trpia hrôzu, násilensťvá a ukrutnosťou so strany poľských úradných kruhov, morálne zastali.

Posieláme túto našu výzvu na Ministerstvo zahraničných záležitostí pod dojomom nášho súcitu a spolupatričnosti, ktorá nás viaže k týmto našim rodákom a žiadame, aby bol prevedený plebiscit na tomto území za dozoru Spojeneckého vojska, že kde chcú patriť.

Vieme, že ich žiadosť je, aby boli pripojení ku slovenskej zemi a do rámca republiky Československej.

Nech teda žije pravda a spravodlivosť i pre slovenský národ.

Ostávame s krajanským pozdravom:

Pečať.

Ján Kanoc,
tajomník.

Ján Károli,
predseda.

*

Americkí príslušníci odtrhnutých obcí Spiša a Oravy dňa 26. mája 1946 v Chicagu Illinois, USA, vyniesli túto rezolúciu:

„My, americkí občania, slovenského pôvodu, pochádzajúci zo severného Spiša a Oravy na Slovensku, ČSR, shromaždili sme sa v auditoriu osady Sv. Šimona v nedeľu 26. V. 1946, aby sme týmto prejavili svoju nespokojnosť a ľútosť nad vrhnutím poľských divízií na historické slovenské územie, ktoré je našou rodnou zemou a vlasťou našich bratov a sestier a sme dôkladne oboznámení so skutočnosťou, že naši bratia a sestry na hornom Spiši a Orave, okupovanej poľskými divíziami, trpia a hľadajú našu pomoc, aby sme zachránili ich rodnú zem pre ich slovenskú vlasť a ich Československú republiku.

Naši bratia na hornom Spiši a Orave nijako si neželajú žiť pod poľskou vládou a ani nechcú vidieť územie Spiša a Oravy spolu so slovenským obyvateľstvom v poľskom štáte.

Sme toho demokratického presvedčenia, že naši postihnutí bratia a sestry by mali vlastnou vôľou, vyjadrenou referendum alebo plebiscitom rozhodnúť, či chcú žiť v poľskom štáte, alebo či majú byť znovapripojení v ČSR a preto nech je rozhodnuté toto:

My, ktorí pochádzame z územia Spiša a Oravy, súc poprosení našimi bratmi za hranicami o pomoc, žiadame, aby Spojené národy zakročili v prípade Spiša a Oravy. Tiež žiadame, aby poľské vojenské jednotky a milícia evakovali spomenuté územie Spiša a Oravy a konečne úctive žiadame Spojené národy, aby nechaly toto územie ako integrálnu súčasť Slovenska a ČSR.

Ďalej nech je preto usnesené, aby kópia tejto rezolúcie bola zaslaná čs. veľvyslancovi vo Washingtone, D. C., štátnemu tajomníkovi Jamesovi Byrnesovi, sovietskemu veľvyslancovi vo Washingtone, D. C., poľskému veľvyslancovi vo Wash. D. C., a všetkým vládam v Európe, Ázii, Afrike a na západnej pologuli.”

Given at Chicago, Illinois U. S. A. May twenty-sixth 1946.

Signatures:

*American Liberation Committee
for Spis and Orava in Chicago.*

*William Bizub,
Joseph Tybor,
John Zolna,
John Soltes,
Jozef Copiak,
Janus Copiak,*

*Martin Brizek,
Michael Mladucky,
Anton Tisoncik,
John Copiak,
Frank Privara,
John Zrymonal.*

*

15. mája 1946 vydaly MNV odtrhnutých obcí Memorandum pre Mierovú konferenciu, v ktorom sa dožadujú revízie arbitrážneho výroku Veľvyslaneckej konferencie v Paríži dňa 28. júla 1920, ktorým tieto kraje proti vôli obyvateľstva boli pripojené k Poľsku a žiadajú pripojenie k Československu, alebo vyhlásenie plebiscitu, ktorý by o príslušnosti týchto krajov rozhodol.

Americko-slovenské spolky si obsah memoranda v celom rozsahu osvojili a z tej príležitosti učinili vyhlásenia, ktoré tu uvádzame v slovenskom preklade:

Slovak Gymnastic Union Sokol.

Slovenská telocvičná Jednota Sokol.

John Zeman, President

283 OAK Street

Perth Amboy, N. J.

June 22, 1946.

Slovenská telocvičná jednota Sokol v USA, svojpomocný spolok, reprezentujúci 25.000 členov slovenského pôvodu, týmto podporuje úsilie a ciele, vyjadrené v memorande, datovanom 15. mája 1946 ľuďom hornej Oravy a severného Spiša vzhľadom rozhodčieho rozsudku, učiného Radou veľvyslancov

v Paríži dňa 28. júla 1920, ktorým boli tieto územia priznané Poľsku.

*Slovak Gymnastic Union Sokol
of the United Stat. of Amerika.*

*Fank Oslislo, v. r.,
Supreme Sekretary.*

*John Zeman,
Supreme President.*

Okrúhla pečiatka: Telocvičná slov. jednota „Sokol“.
Slov. Gymnastic Union „Sokol“ U. S. of Amerika.

*

Slovak Catholic Sokol fraternal and gymnastic organization.

Organized July 4, 1905.

Home Office 205 Madison St., Passaic N. J.

*Joseph G. Pruša
Supreme Secretary.*

*Tel Passaic 3-1285.
July 1, 1946.*

Slovenský katolícky Sokol v USA, svojpomocná telocvičná a športová organizácia, pozostávajúca zo 44.000 členov slovenského pôvodu, z celého srdca schvaľuje a podporuje úsilie a ciele, vyjadrené v memorande z 15. V. 1946 ľuďu na hornej Orave a severnom Spiši, čo do revízie Rozhodčieho rozsudku a rozhodnutí učiných Radou veľvyslancov v Paríži 28. VII. 1920, ktorými isté územia, pozostávajúce z čiste slovenskej zeme a obyvateľstva, boli dané Poľsku napriek odporu 30.000 Slovákov.

*Slovak Catholic Sokol of the
United States of Amerika.*

*Dominik Sloboda, v. r.,
Supreme Secretary.*

*Joseph G. Pruša, v. r.,
Supreme Secretary.*

Okrúhla pečať:

*Slovak Catholic Sokol in the United States of Amerika.
Incorporated 1896 in the Commonwealth of Pennsylvania.*

*

*Slovak Evangelical Union
Augsburg Confession of Amerika
1601 Beaver Ave, Pittsburgh, 12, Pa,
CEDar 2792.*

July 17, 1946.

Slovenská evanjelická jednota ausburgského vyznania v Amerike, svojpomocná spoločnosť, reprezentujúca 14.000 členov slovenského pôvodu, z celého srdca schvaľuje a podporuje úsilia a ciele, vyjadrené v memorande zo dňa 15. mája 1946 ľudu hornej Oravy a severného Spiša, vzhľadom na revíziu arbitrážneho rozsudku, učiného Veľvyslaneckou radou v Paríži dňa 28. VII. 1920, ktorými určité územia boli priznané Poľsku napriek odporu 30.000 Slovákov.

Slovak Evangelical Union Augsburg Confession of America.

Stephan Zeman, Jr. v. r.,
President.

John Javorník,
Secretary.

Okrúhla pečať: *Slovak Evangelical Union augsburg Confession of America.*

*

Živena beneficial Society.

Živena podporujúci spolok.

Miss Ruby Jelínek,
Supreme Secretary.

324 Fourth Ave., Keystone BLDG.
Pittsburgh 22, Pa.,
Phone Atlantic 7884.

July 24, 1946.

Živena, podporujúci spolok, svojpomocná spoločnosť s členstvom 7000 členov slovenského pôvodu, schvaľuje a podporuje snahy a ciele, vyjadrené v memorande z 15. V. 1946 ľuďom hornej Oravy a severného Spiša, so zreteľom na revíziu arbitrážneho rozhodnutia učiného Veľvyslaneckou radou v Paríži 28. VII. 1920, ktorými určité územia boli priznané Poľsku.

Živena beneficial society of the United States of America.

Ruby Jelínek, v. r.,
Supreme Secretary.

Susan Kusy,
Supreme President.

Okrúhla pečať: *Živena beneficial society.*
Živena podporujúci spolok 1891—1914.

*

National Slovak society of the United States of America, Pittsburgh, Pa.

V. S. Platek, President,
516 Court Place
Pittsburgh 19, Pa.

V mene 50.000 členov Národného slovenského spolku v USA, podporujeme snahy a ciele, vyjadrené v memorande ľudu hornej Oravy a severného Spiša Rade zahraničných ministrov v Paríži vzhľadom na revíziu arbitrážneho rozhodnutia Veľvyslaneckej rady v Paríži dňa 28. VII. 1920, ktorými tieto územia boli pririeknuté Poľsku. Spomenuté memorandum je datované 15. V. 1946.

National Slovak society of the United States of America.

Nečitateľný podpis.
Supreme Secretary.

V. S. Platek,
Supreme President.

Okrúhla pečať: *Fifty Years of humanitarian service 1890-1940.*

Národný slovenský spolok U. S. of America.

Sloboda — rovnosť — bratstvo.

*

Prvá katolícka jednota v USA na XXIX. konvencii v dňoch 1.—6. sept. 1946 vo veci krajov Spiša a Oravy vynesla túto rezolúciu:

K e d ť ž e Prvá katolícka slovenská jednota v Spojených štátoch v Amerike s jej 100.000 členmi Amerikánmi slovenského pôvodu si praje pomôcť mieru na svete a zaistenie slobody a oslobodenie každého národa, nech je akýkoľvek a malý a

k e d ť ž e mnohotisíc členov Prvej slovenskej katolíckej jednoty v USA prinieslo veľké obete v druhej svetovej vojne a stovky z nich položilo i život za vyševedené zásady a ideály a

k e d ť ž e je teraz ešte viac jasné, že z mnohých neriešených problémov Európy a zvláštne východnej a strednej Európy sú medzi najsúrnejšími pre uskutočnenie tohto cieľa a

k e d ť ž e medzi týmito problémami je neľudské a neľútostné naskladanie so slovenskými obyvateľmi severného Spiša a Oravy, kde obyvatelia boli od mnohých storočí prevažne Slováci v jazyku tradícii a kultúre a považovali sa vždy za Slovákov a

k e d ť ž e po svetovej vojne č. I. Slováci tohoto kraja boli nasilu a proti svojej vôli odtrhnutí od vlasti — od Slovenska — a anektovaní k Poľsku a

k e d ť ž e koniec svetovej vojny II. previedol okupáciu tohoto územia brutálnymi silami, ktoré jednaly s týmto ľudom s krajnou brutalitou, vyhľadovaly ich, bily ich, roztrhaly rodiny a vynútily si znovu anexiu k Poľsku,

t a k t e r a z p r e t o n e c h j e r o z h o d n u t é, že my delegáti XXIX. konvencie Prvej katolíckej slovenskej jednoty v USA, zasedajúci v Youngstowne, Ohio, 1.—6. septembra roku 1946, veľmi vážne žiadame, aby Spojené národy intervenovali v tejto záležitosti tak, aby tieto čiasťky Oravy a Spiša sa mohli s ich obyvateľmi znovu vrátiť do ich pôvodnej krajiny na Slovensko, kde majú aj prirodzené právo patriť.

N e c h j e ď a l e j r o z h o d n u t é, že táto rezolúcia bude zaslaná prezidentovi Spojených štátov severnej Ameriky, že odpisy budú zaslané štátnemu sekretárovi USA a ako aj členom Spojených národov.

*

American Liberation Committee for Spiš and Orava, Pittsburgh, Pa.

poslal z manifestácie spišsko-oravskej dňa 29. decembra 1946 v Pittsburghu Vláde Československej republiky v Prahe túto rezolúciu:

Z Manifestácie Spišsko-oravskej v Pittsburghu posielame iskerný pozdrav čs. vláde, poslancom a každému Slovákov a Čechovi!

Približuje sa doba, kedy zaiste Československá delegácia na zasadnutí Spojených národov a konferencii ministrov v Moskve predostrie záležitosť Spiša a Oravy o skoré vyriešenie.

Naši rodičia, bratia a sestry, ktorí sú nateraz zabraní Poľskom, hrozne trpia pre svoje slovenské presvedčenie. Hovoriť o svetom pokoji môžeme len po vyriešení Spišsko-oravskej otázky. Preto Vám iste záleží na pokoji, zasad'te sa na konferenciách, aby naša Magura a Orava celé prináležaly tam, kam patria — do Československej republiky.

Americkí Slováci položili tisíce svojich synov na oltár slobody, ktorú teraz Spišiaci a Oravci nepoživajú.

Dané v Pittsburgu, 29-ho decembra 1946.

Rezolučný výbor:

<i>J. Matašovský, v. r.</i>	<i>John Kapolka, v. r.,</i>
<i>Karol M. Pisárčik, v. r.,</i>	<i>John Rusin, v. r.</i>

*

Dňa 10. februára 1947 podal *Ústredný komitét amerického oslobodzovacieho výboru v Pittsburgu, Pa,*

m e m o r a n d u m

prezidentovi republiky ČSR *Dr. E. Benešovi*, generalissimovi *Josefovi Stalinovi*, predsedovi ministerskej rady SSSR, *Viačeslavovi Molotovovi*, ministrom zahraničných vecí SSSR a prezidentovi Rzeczypospolitej polskej *Boleslavovi Bierutowi* v súvislosti so žiadosťou 30.000 Slovákov z územia Spiša a Oravy, ktorí chcú byť reinkorporovaní do Československa.

Slovenský básnik a pionier všeslovanskej myšlienky *Ján Kollár* napísal pred sto rokmi že „minulosť patrí Románom, prítomnosť Germánom, a budúcnosť patrí Slovanom“. Jeho predpoveď sa splňuje. Budúcnosť, ktorú on uvádzal, je tu. Slovania sú dnes sjednotení, mohutní a vzrastajú. Ale aj oni musia byť stále na stráží proti vnútorným neshodám. Nesmú rozplyvať svoju silu. Žiaden Slovan nesmie túžiť po druhom ľude, alebo po jeho pôde... Slovania si musia vzájomne pomáhať. Len takto môžu uskutočniť pokrok a byť dost silnými k tomu, aby zahnali vyhrážania a nebezpečenstvo. Preto nesmie prísť k hraničným sporom v rodine Slovanov. Ale na nešťastie takéto spory existujú, špeciálne ten jeden medzi Poľskom a Československom vo veci územia Spiša a Oravy, čiastky to severného Slovenska, ktorým 30.000 Slovákov je držaných proti vlastnej vôli v Republike poľskej.

Týchto 30.000 Slovákov z územia, ktoré je sporné, nikdy nepatrilo k Poľsku až do roku 1920, keď bolo omylom, proti ich žiadosti pričlenené pod poľskú suverenitu a to napriek ich opakovaným žiadostiam, aby boli spojení s ich vlasťou, so Slovenskom. Roku 1939 toto územie bolo reinkorporované k Slovensku. Obyvatelia dávajú prednosť Československu, ako to bolo dokázané ich vehementnou rezistenciou proti opakovaným poľským snahám znovu okupovať územie Spiša a Oravy začiatkom 1945. V súvislosti s touto vecou obyvatelia vyhľadávali pomoc Červenej Armády, ktorá vtedy obsadila toto územie. Sovieti, aby sami zistili ctenie a národné presvedčenie obyvateľstva, vykonali sčítanie ľudu na celej oblasti, o ktorej je reč. Tento plebiscit, úplne nepripravený a neočakávaný, skončil katastrofou pre poľských fašistov, nakoľko priemerne len 1% celého obyvateľstva Spiša a Oravy sa hlásilo k poľskej národnosti. Toto objektívne zisťovanie národnosti tohoto slovenského ľudu, vykonané veliteľstvom IV. ukrajinskej armády, malo byť rozhodujúce v tejto veci. Po tomto sčítaní Sovietské veliteľstvo stiahlo svoje jednotky na hraničnú čiaru z roku 1918 a sporné územie, bolo ponechané pod administráciou československých úradov. Ale fašistické elementy Poľska sa neuspokojili s touto situáciou. Znovu sa pokúsili o prevzatie administrácie na tomto území. Konečne, v súhlase so zásadou predmníchovských hraníc, toto územie bolo reokupované Poliakmi 17. júla 1945 a je od tých čias až po dnes pod poľskou administratívou.

Výsledok dnešnej arogantnej lokálnej vlády poľskej nad týmto územím je hrozný. Je to perfektná imitácia fašistického režimu plukovníka Becka, ničenie všetkého, čo je drahé slovenskej duši. Slovenské školy boli zavreté. Slovenskí úradníci a zamestnanci boli vyhnaní. Slovenskí patrioti sú prenasledovaní a mučení. To ide tak ďaleko, že za rok bolo najmenej 17 Slovákov zavraždených poľskými fašistami a teroristami, ktorých akcie zdajú sa schválené lokálnymi a inými poľskými úradmi. Takýto stav vecí je výsmechom slovanského bratstva.

Najväčším nebezpečenstvom pre slovanskú jednotu je fašistické počínanie si jedného slovanského národa proti druhému. Nesporne a k veľkému žiaľu každého postupu poľských lokálnych úradov voči ľudu Spiša a Oravy predstavuje slabú spojku v reťazi slovanskej jednoty a moci. A reťaz je len

tak silná, akou silnou je jej najslabšia spojka... Preto Vás prosíme úctive, my podpísaní, aby ste sa zasadili o riešenie hraničných sporov medzi Slovanmi cestou plebiscitu, vykonaného tretím.

Americký komitét pre oslobodenie Spiša a Oravy tak instruoval svojho delegáta na parížskej konferencii, aby odložil obranu ľudu spišsko-oravského vzhľadom na teraz prebiehajúce rokovania poľsko-československé, ktoré majú viesť k návratu územia Spiša a Oravy k slovenskej vlasti. Ďalej Komitét úprimne verí vo slovanskú ideu a solidaritu, a v to, že medzislovanské hraničné spory majú byť upravené Slovanmi a nemajú byť predkladané pre riešenie Neslovanom.

Územie Spiša a Oravy patrí k Slovensku, ich slovenské obyvateľstvo už vyslovilo svoju túhu, aby bolo pripojené k Slovensku, cestou dobrých služieb, ktoré mu preukázala Červená Armáda, o čom sme sa už zmienili.

Preto podpísaný Komitét Vás úctive žiada, aby ste podporovali žiadosť 30.000 Slovákov sporného územia Oravy a Spiša vo veci reanexacie k Československu, kde oni aj patria.

Ústredný Komitét amerického oslobodzujúceho výboru pre Spiš a Oravu.

VIII. REVÍZIA ROZHODNUTIA Z 28. VII. 1920 — PLEBISCIT

Keďže ľud na území Spiša a Oravy, ktoré je pokračováním súvislého etnického územia slovenského, je ľud slovenský v duchu Wilsonových bodov o samourčení národov, ktorých podstata je aj v *Atlantickej Charte*, ako aj ustanoveniach Krymskej konferencie, ktoré zabezpečujú pri určovaní politických hraníc uplatnenie sa vôle ľudu, treba sa postarať o revidovanie rozhodnutia Veľvyslancov z 28. VII. roku 1920 a novším rozhodnutím konferencie Spojených mocností, na základe zistených skutočností, vrátiť ho materskému celku, Československej republike, alebo, a to by bolo najspravodlivejšie a najdemokratickejšie, vyhlásiť na tomto území plebiscit, ktorý by s konečnou platnosťou rozhodol o príslušnosti toho územia.

Dôvody pre tú revíziu shrňujeme do týchto bodov:

1. Obyvateľstvo uvedených území je ľud slovenský, ktorý od svojho osadenia sa v týchto krajoch žil so Slovenskom ako jeho organická súčiastka, živil sa slovenskou kultúrou a pokladal sa za integrálnu časť slovenského národa. Ako taký vybral si svoj podiel v národnom i politickom živote slovenskom.

Pri voľbách do uhorského snemu z nemnohých poslancov, ktorých Slováci vtedy vyvolili, roku 1905 z dvoch 1, 1906 zo siedmich 1 a 1910 z troch 1 vyvolili tieto kraje. Z toho územia pochádza viacero slovenských národovcov, spisovateľov, profesorov, veľký počet kňazov a učiteľov, ktorí všetci mali a majú vždy to presvedčenie, že obyvateľstvo spomínaných území je etnicky súčiastkou slovenského národa. Preto to, čo poľské memorandum z roku 1919 tvrdí o etnickej príslušnosti obyvateľstva severného Spiša a Oravy, je vedecky i politicky omyl.

Znalci, ktorých na potvrdenie svojho požiadavku Poliáci uviedli, nemali etnografické pomery na severnom Spiši a Orave dostatočne preskúmané a vyhlásili svoje hypotézy o poľskosti toho obyvateľstva len na základe tiež ešte nepreskúmaného nárečia slovensko-poľského, ktoré, keďže je na rozhraní dvoch sebe veľmi blízkych slovanských národov, vedľa slovenských znakov reči, obsahuje aj niektoré znaky poľských nárečí, ale

všeobecný etnický ráz, javiaci sa v antropológii, a v ľudovom folklóre, je tu rozhodne slovenský. A nadovšetko faktom je, čo uznávajú aj poľské kruhy, že ľud ten po slovensky cíti, pokladá sa za príslušníka národa slovenského a ako taký, kde sa mu len naskytla príležitosť, vždy prejavoval vôľu náležať do ČSR.

Obyvateľstvo územia severného Spiša a Oravy nie je ani poľskou kolonizáciou, ale je pozostatkom osadníkov, ktorých tu osadzovali uhorskí páni, Berzeviczovci a Thurzovci.

2. Rozhodnutie konferencie veľvyslancov stalo sa proti rozhodnej vôli 98% obyvateľstva, ktoré si pridelenie do Poľska nikdy nežiadalo, nikdy neuznalo a kedykoľvek naskytla sa mu príležitosť, dávalo proti tomu na javo svoj odpor.

Odpor a nesúhlas svoj s pripojením do Poľska dalo verejnoprávnyimi akciami v tomto chronologickom poradí:

a) Pod dojmom rozhodnutia konferencie Veľvyslancov spíšské obce, pridelené do Poľska, urobili hlasovanie na svoju päť podpismi. Za Československo podpísalo sa vtedy 86% voličov. Podpisové soznamy predložila delegácia týchto obcí parlamentu a prezidentovi Československej republiky. Záznam o tom je v Nár. novinách v 172. čís. z r. 1920.

Oravské obce v tej istej veci podaly zas prostredníctvom Medzispojeneckej subkomisie so sídlom v Jablonke, Konferencii veľvyslancov Protest proti odtrhnutiu od Slovenska a prideleniu do Poľska. Zprávu o tom zaznačil Slovenský týždenník v 32. čísle z roku 1920.

b) Spišsko-oravské obyvateľstvo opätovne prejavilo svoj odpor proti pripojeniu do Poľska pri Medzinárodnej rozhraničovacej komisii na Suchom Potoku pri obci Jurgov na Spiši 25. mája 1921. Zpráva o tom je v brošúre Fr. Móša: Roky 1918—1939 na severnom Spiši, Bratislava 1944.

c) Keď teror so strany Poliakov proti akémukoľvek prejavu ľudu za Československo na istý čas znemožnil každú podobnú akciu, ozvali sa americkí Slováci, rodáci z týchto krajov. Oni vydali v tejto veci množstvo letákov a vyniesli mnoho rezolúcií. Z nich najdôležitejšia je:

Rezolúcia rodákov zo žúp Oravskej, Spišskej, Trenčianskej z veľmesta New Yorku a okolia z 29. septembra 1919, v ktorej dožadujú sa neporušiteľnosti

severných hraníc Slovenska a protestujú proti akýmkoľvek ústupkom československej vlády na škodu týchto žúp. „Narodili sme sa Slováckmi, Slováckmi chceme ostať a volíme radšej smrť, než patriť pod Poľskú džravu. Nedotknuteľnosť a nedeľiteľnosť nášho územia budeme si chrániť, keď bude treba aj zbraňou“.

Rezolúcia bola poslaná Ústrednej správe Slovenskej Ligy, prezidentovi T. G. Masarykovi a I. J. Pradewskému.

Podobnú rezolúciu vynieslo 1.500 Slovákov Oravskej a Spišskej župy v Chicagu III. 6. októbra 1919.

Ako občania dedín, ktoré sú sporné, protestujú v nej proti plebiscitu, aj samovoľnému pririeknutiu a osvedčujú sa „naprosto za Československú republiku“ a na jej obranu hotoví sú obetovať svoje životy a všetko. Rezolúcia vyšla v 10 stránkovom sošite po slovensky a po anglicky.

Dňa 2. júna 1920 poslali americkí Spišiáci a Oravci, sídnení v sieni osady Sv. Michala Archanjela, svojim krajanom prítet. V ňom odsudzujú a protestujú proti predplebiscitným agitačným metoám poľským, zatracujú poľské tvrdenie o poľskosti obyvateľov Spiša a Oravy a vyhlasujú, že sú súčiastkou národa slovenského, za tento národ hotoví sú priniešť obeť svojich životov a majetkov a žiadajú rodákov starej vlasti, aby nedovolili siahnúť na spoločnú dedovizeň, ale si ju chránili a bránili.

Na obranu slovenských záujmov založili aj osobitný *Stály výbor pre celok Slovenska*, ktorý viedol agitáciu v tom smere, aby sa integrita slovenského územia bezpodmienečne zachovala. Výbor schádzal sa každý týždeň vo štvrtok večer o 8. hodine v miestnosti klubu Ján Kollár, 3210 Ave St., S. S., Pittsburgh, Pa. Výbor sostavil vo veci Spiša a Oravy Pro memoriah a neskoršie Appeal v slovenskej, anglickej a francúzskej reči v 8.000 výtlačkoch a rozoslal ich zákonodarcom francúzskym, talianskym, poľským, československým, členom kongresu, vláde Spojených štátov, Spoločnosti národov, na mierovú konferenciu, na všetky hlavné časopisy a na významnejších politikých predstaviteľov.

Výbor podal Memorandum v anglickej reči aj prezidentovi Wilsonovi, ktoré nesie dátum 16. septembra 1920 a ktoré koncom októbra zanesla do Washingtonu osobitná deputácia Slovenskej ligy v Amerike.

d) Dňa 15. júna 1923 podala Slovenská liga v USA a Stály výbor pre celok Slovenska v Pittsburghu Memorandum na československú vládu vo veci Spiša a Oravy. V memorande, ktoré vzniklo z iniciatívy Stáleho výboru, v ktorom sú sdružení obyvatelia obcí pridelených do Poľska, československá vláda sa žiada, aby v blízkom čase započala vyjednávania s vládou poľskou o vrátenie Spiša a Oravy ČSR.

e) 17. januára 1936 slovenská organizácia Slovenský katolícky Sokol v Pittsburghu rezolúciou žiadala československú vládu o zakročenie u poľskej vlády proti utlačovaniu slovenskej menšiny v Poľsku a žiadala pre ňu menšinové práva.

f) V októbri 1938, po mníchovskom diktáte, keď Československo muselo Poľsku odstúpiť Tešínsko, tzv. Zaolzie, obce Oravy a Spiša z Poľska podaly slovenskej autonómnej vláde v Bratislave Memorandum, v ktorom žiadaly okamžité pripojenie k materskému Slovensku. V prípade nevyhovenia chcú sa obrátiť s vecou na medzinárodné fórum. Memorandum podpísaly všetky obce.

g) To, čo sa dialo v časoch mníchovského diktátu, v smysle ktorého Poliaci siahali aj na ďalšie územie slovenské, na Čadci a na Orave, spravodlivým hnevom zachvátený ľud vrhol sa na poľskú Delimitačnú komisiu a len pohotovosti československej polície a vojska možno ďakovať, že celá poľská komisia nebola na mieste lynchovaná, je najlepším dôkazom živelného odporu obyvateľstva Spiša a Oravy proti pripojeniu do Poľska.

V tom istom roku, keď Delimitačná komisia prišla do Javoriny, obyvateľstvo tejto obce, oblečené do čiernych smútočných šiat, pokrľakalo si na cestu do blata pred autá komisie a v zúfalom plači a náreku prosilo, aby ju nedávali do Poľska.

30. novembra toho istého roku celá obec Lesnica na Spiši, hneď po svojom obsadení Poliakmi, do posledného obyvateľa so zástavami prešla určenú hranicu a prišla na Slovensko. Len po dlhšom nahováraní našich úradov vrátili sa títo ľudia do svojich domovov. Takýto prípad v dejinách národov zaiste je ojedinelý.

A podobne bolo aj na Orave. Keď Poliaci obsadzovali Hladovku, ľud ich nešiel vítať, ale oblečený do smútočných šiat v kostole kľačal, modlil sa a plakal.

Keď onedlho potom Poliaci mobilizovali, Suchohorci a Hladovčania utekali na Slovensko, aby nemuseli ísť k vojsku.

3. Ľud Spiša a Oravy svoju vôľu žiť ako Slováci v Československej republike, po oslobodení sovietskou armádou, vyjadril množstvom memoránd, rezolúcií, ohlasov, manifestov, deputácií, apelov atď., z ktorých najvýznamnejšie sme uviedli.

4. Pri znovuobsadení týchto krajov poľským vojskom a milíciou 17. júla 1945 rozhorčené davy toho ľudu demonštrovaly proti novej okupácii tak dôrazne, že len zakročeniu ČA možno poďakovať, že tam nenastaly krvavé masakry. No pri všetkých bezpečnostných opatreniach na Orave v Podvlku došlo 4. a 5. júla 1945 k vážnym bojom proti okupantom Poliakom. Tento krok ľudu, vynútený nesnesiteľnou situáciou, do ktorej sa opäť dostal, rovná sa národnému povstaniu v niektorom národe. Keď ľud videl, že mu nepomáhajú papiere (prosopisy), memorandá, popisy ľudu), chopil sa zbrane a tak dal na javo svoje smýšľanie.

5. Za terajšej okupácie územia obyvateľstvo a žiactvo na školách sústavne bojkotuje poľskú školu. Kým napr. zo Slovenska na Spiši a Orave bolo celkom vo všetkých obciach 134 tried, dnes je tam len asi 50 učiteľov, ktorí v najčastejších prípadoch ani nevyučujú, lebo slovenské deti nechodia do poľskej školy.

6. Ďalším dokladom vôle ľudu je asi 6.500 utečencov z toho územia, ktorí radšej opustili svoje rodné domovy a majetok, ako by mali byť stále vystavení poľskému prenasledovaniu.

7. Okrem toho značné množstvo vojakov z týchto krajov dobrovoľne sa hlásilo k čs. armáde a ešte aj dnes mnohí z nich si statočne vykonávajú svoju vojenskú službu v jej radoch. To dokazuje aj značný počet študentov a študentiek študujúcich v Československu v celkovom počte 150, hoci so strany poľskej je to zakázané a prechod cez hranice znemožňovaný.

8. Je všeobecne známe, že Poliaci nútia ľud po bohoslužbách spievať poľskú štátnu hymnu, lež on to nečiní a z kostolov demonštratívne odchádza. Poľskí kňazi v posledných časoch tam dosadení, z ktorých mnohí ani v kostole sa nezdržia urážok slovenského cítenia tohto ľudu, vzbudili proti sebe tiež odpor, ktorý sa prejavuje tým, že keď kňaz sa modlí po poľsky, ľud mu odpovedá po slovensky.

9. Obyvateľstvo zmienených území nepoživalo ani v minulosti, ani teraz nijakých menšinových práv, naopak, tak za okupácie 1920—1939, ako aj za terajšej od 17. júla 1945, vystavené je krutému prenasledovaniu a teroru, pre svoje návodné presvedčenie a vernosť k ČSR, o čom vyššie tiež bola reč.

Najnovšie Dodatkový protokol k smlúve o priateľstve o vzájomnej pomoci medzi Československom a Poľskom zo dňa 10. marca toho roku zaisťuje Slovákom a Čechom v Poľsku a obrátene Poliakom v Československu v rámci zákonnosti právneho poriadku a na základe vzájomnosti národnostného, politického, kultúrneho a hospodárskeho rozvoja školy, spolky, družstvá, na základe jednoty družstevnej organizácie v Československu, resp. v Poľsku.

Aj keď nás táto nová skutočnosť v československo-poľskom politickom pomere naplňuje radosťou, s druhej strany nevieme v sebe zaprieť prekvapenie, že pred uzavretím dohody nebola vyriešená otázka územia Spiša a Oravy.

Myslíme, že ľud, ktorý od nespravodlivej arbitráži v Paríži dňa 28. júla 1920, hoci na seba ponechaný úplne bez menšinových práv za 19 rokov dožadoval sa napravenia krivdy, vtedy na ňom spáchanej a nestratil vieru, že sa mu spravodlivosti dostane, si iste zaslúži, aby sme jeho rodolásku nielen obdivovali, ale mu aj pomohli. Už 27. rok čaká na tú našu pomoc. Nielen ľud Spiša a Oravy, ale celý slovenský národ očakával, že dohoda naša s Poľskom prinesie konečne aj splnenie jeho žiadosti, ktorú už nesčíslelnokrát dal na javo vo forme memoránd, rezolúcií, žiadostí atď.

Boli sme presvedčení, majúc na zreteli fakt, na základe podpisovej akcie z februára a marca 1945, ktorou sa ľud Spiša a Oravy v 98% osvedčil za pripojenie k ČSR, ako aj zisťovanie národnosti IV. ukrajinskej armády v máji toho istého roku, že uzavretie dohody o priateľstve a vzájomnej pomoci bude znamenať aj privtelenie zmieneného územia k ČSR. Ale nie.

Preto, ako sme boľstili a boľstíme nad výčinami poľského teroru nad tým bezbranným obyvateľstvom v minulosti, uvedomujeme si materiálne škody, idúce na niekoľko desiatok miliónov Kčs, ktoré utrpel pre svoju rodolásku a vernosť k Re-

publike československej, tak nás naplňuje obavou aj ďalší osud tejto nešťastlivej našej národnej menšiny.

Zaručením menšinových práv pre ňu nevidíme súčasne aj ich splnenie.

Musíme uvážiť, že na území Spiša a Oravy neostal ani jeden slovenský učiteľ, ani kňaz, ani nijaký úradník, ktorý by mohol byť zárukou, že to, čo sa zaručilo v dodatkovom protokole, prejde aj do života.

A sú aj iné ťažkosti. Aj keby poľská vláda súhlasila s vyslaním na toto územie slovenských učiteľov a kňazov, či im tým zaručila aj osobnú bezpečnosť? A zaručila ju našim roľníkom a robotníkom, ktorí sa odvážia posielat' svoje deti do slovenských škôl? Či nebudú sa opakovať prechmaty z minulosti, o ktorých síce vláda vedela, ale proti nim nemohla nič vykonať? Budú sa môcť prekonať administratívne a cirkevno-právne prekážky súvisiace s vyslaním slovenských učiteľov a kňazov?

*

V dôsledku toho všetky *Národné výbory* do Poľska pridelených obcí a *Komitéty utečencov zo Spiša a Oravy*, v mene ľudskosti, slobody a demokracie, za ktorú bojovali a krváčali aj synovia toho ľudu, pokladajú terajší stav za dočasný, protestujú pred celým kultúrnym svetom a všetkými dem. vládami proti do nebavolajúcim krivdám, ktoré nemajú páru na svete a žiadajú, aby rozhodnutie *Veľvyslanskej rady z 28. júla 1920, na základe skutočnosti, v tomto spisku uvedených, bolo zrušené a obce severného Spiša a Oravy pridelené boli do Československej republiky, alebo vyhlásený bol na tomto území plebiscit, pri ktorom by sám ľud rozhodol o svojej štátnej príslušnosti.*

Dané v *Jurgove* na Spiši, v *Jablonke* na Orave, strediskách v Poľsku pridelených obcí dňa 10. novembra 1946.

MNV všetkých odtrhnutých obcí.

Dané dňa 9. januára 1947 v *Spišskej Starej Vsi, Trstenej, Kežmarku, Svite, Brne a Řeteniciach*, v sídlach *Komitétov pre utečencov zo Spiša a Oravy.*

Komitét pre utečencov zo Spiša a Oravy.